

A large purple speech bubble with a white background, containing the main text.

**Puhut sie
ruotsia?**

**Tutkimus
suomenkielisten
asenteista ruotsin
kieleen ja ruotsinkielisiin**

Ville Pitkänen, Jussi Westinen

Puhut sie ruotsia?

**Tutkimus suomenkielisten asenteista
ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin**

© e2 ja kirjoittajat

ISBN 978-952-5895-97-1

Ulkoasu suunnittelu ja taitto: Juha Rätty / J-Form Tmi

Jäljentämö Jokela ja PDF 2017

Sisältö

Saatteeksi	3
Tiivistelmä tuloksista	4
Johdanto – politisoitunut kielikysymys	5
Tutkimuksen tavoitteet	6
Kieliryhmien väliset suhteet hyvät, mutta eivät mutkattomat	8
Suhteissa ei kansalaisten mielestä suuria muutoksia	10
Nuorille ruotsin kieli ei ole itsestään selvä osa suomalaista yhteiskuntaa	13
Ei yksiselitteistä tukea ruotsinkielisille palveluille	16
Ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä koskevat asenneulottuvuudet	19
<i>Ruotsin kielen virallinen asema</i> -ulottuvuus: entistä harvempi odottaa poliitikoilta ja virkamiehiltä ruotsin kielen taitoa	20
Kielitaitoiset puolustavat ruotsin kieltä	21
<i>Elämää yli kielirajojen</i> -ulottuvuus: suomenkieliset halusivat olla enemmän tekemisissä ruotsinkielisten kanssa	25
Myös Itä- ja Pohjois-Suomessa halua vuorovaikutukseen ruotsinkielisten kanssa	27
<i>Pienten piirien parempiosaiset</i> -ulottuvuus: bättre folk -käsitykset istuvat tiukassa	30
Heikko kielitaito ja vähäiset kontaktit vahvistavat ennakkoluuloja	31
Joka kymmenes lukeutuu ruotsin kielen virallisen aseman ehdottomiin vastustajiin	34
Vain kymmenesosa asenteista selittyy vastaajan taustalla	37
Johtopäätökset	39
Arjen kaksikielisyys jakaa kansalaisten mielipiteitä	39
Asenneilmapiiri on muuttunut	39
Kieliryhmien elinpiirit ovat etäällä toisistaan	40
Kanssakäymistä on vahvistettava	41
Kommentit	
Nils Erik Forsgård, Magma: <i>e2:n tutkimus osoittaa: asenteet ruotsinkielisiä kohtaan ovat pysyneet vakaina viimeisen vuosikymmenen</i>	42
Karina Jutila, e2: Kielikylypyä aikuisille ja lapsille	44
Liitteet	48
Lähteet	55

Saatteeksi

Suomenkielisten asenteet ruotsia ja ruotsinkielisiä kohtaan eivät ole merkittävästi muuttuneet, vaikka vastakkainasettelut ja vihamielisyydet värittävät julkista keskustelua. Tämä tutkimus vahvistaa, että ruotsin kieli on tärkeä osa satavuotiasta Suomea.

Kokonaiskuvan takana on myös huolestuttavia piirteitä. Erityisesti kannattaa seurata, miten nuorten asenteet kehittyvät – vahvistuuko välinpitämättömyys tai kielteisyys. Toinen seurattava asia on kieli- ja kulttuuriryhmien välinen vuoropuhelu. Ilman arkista kanssakäymistä Suomi on epäluulojen ja toisistaan eristäytyneiden kansalaisryhmien yhteiskunta.

Tutkimustulosten lisäksi raporttiin sisältyvät Magman toiminnanjohtaja **Nils Erik Forsgårdin** ja allekirjoittaneen kommentit, joissa esitetään selityksiä kielteisille asenteille ja keinoja vahvistaa ruotsin asemaa.

Tutkimuksen ovat tehneet e2:n tutkijat VTT **Ville Pitkänen** ja VTT **Jussi Westinen**. Kiitokset huolellisesta ja asiantuntevasta työstä. Lämmin kiitos myös Magmalle hyvästä yhteistyöstä ja Svenska folkskolans vännerille tutkimuksen rahoittamisesta.

Helsingissä 14.11.2017

Karina Jutila
johtaja, e2

Tiivistelmä tuloksista

Suomenkielisten mielestä kieliryhmien väliset suhteet ovat kunnossa. Noin 40 prosenttia arvioi suomen- ja ruotsinkielisten välit hyväksi tai erittäin hyväksi. Vain 5 prosenttia pitää suhteita huonoina.

Joka kolmas suomenkielinen arvioi suomen- ja ruotsinkielisten välisissä suhteissa tapahtuneen viime vuosina muutoksia – kielteisempään suuntaan ne ovat menneet 17 prosentin mielestä. Vajaa puolet (48%) kokee suhteiden säilyneen ennallaan.

Kaksi kolmesta pitää ruotsia kiinteänä osana suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ruotsin kielen taito koetaan tärkeäksi pohjoismaisten suhteiden kannalta (59%). Myös ruotsinkieliset palvelut saavat periaatteellisella tasolla kansalaisten enemmistön selvän tuen (69%).

Mielipiteet kuitenkin jyrkkenevät hieman konkreettisissa kysymyksissä. 48 prosentin mielestä ruotsinkielisiin palveluihin käytetään liikaa julkisia varoja, 32 prosenttia on eri mieltä.

Noin puolet suomalaisista ajattelee, että on oikein, että maamme ruotsinkieliset saavat palveluita äidinkielellään, vaikka he osaisivat myös suomea. 44 prosenttia on erimieltä. Puolet suomenkielisistä vastustaa ruotsin kielen opiskelun pakollisuutta.

Suomenkielisillä on runsaasti halua lisätä kanssakäymistä ruotsinkielisten kanssa. Peräti 69 prosenttia haluaisi osata ruotsia paremmin. Ehdotusta kaksikielisistä kouluista kannattaa 43 prosenttia. Noin 40 prosenttia suomenkielisistä haluaisi olla enemmän tekemisissä ruotsinkielisten kanssa. Eri mieltä olevia on kaikkien väittämien kohdalla selvästi vähemmän.

Vaikka kansalaisryhmien mielipiteet vaihtelevat eri asiakysymyksissä, asenteisiin vaikuttaa kautta linjan se, kuinka hyvä oma ruotsin kielen taito on ja kuinka tiivistä suomenkieliset ovat tekemisissä ruotsinkielisten kanssa.

Hyvä kielitaito ja monipuoliset kontaktit vahvistavat myönteistä asennoitumista, kontaktien vähäisyys ja heikko kielitaito vahvistavat ennakkoluuloja ja kielteisiä asenteita. Noin 40 prosentilla suomenkielisistä ei ole lainkaan kanssakäymistä ruotsinkielisten kanssa.

Johdanto Politisoitunut kielikysymys

Suomalainen yhteiskunta on rakentunut monille peruspilareille, joita on pidetty arvossa ja joista on haluttu pitää kiinni. Maamme virallinen kaksikielisyys on yksi tällainen pilari. Kaksikielisyys ja oikeus saada palvelua äidinkielellä on taattu perustuslaissa ja kielilaissa. Kansallinen kielistrategia (2012)¹ asettaa jakamattomaksi tavoitteeksi Suomen, jossa kansalliskielet näkyvät, kuuluvat ja jossa ne hyväksytään.

Ruotsinkielisillä on ollut historiallisista syistä vahva taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen asema Suomessa.² Heidän asemansa poikkeaa täten monien muiden Euroopan maiden kielivähemmistöistä.³ Ruotsinkielinen väestö on ollut myös poliittisesti hyvin edustettuna erityisesti RKP:n kautta. RKP on kansainvälisessä katsannossa ollut kokoonsa nähden poikkeuksellisen vaikutusvaltainen puolue, joka on keskittynyt edunvalvonnassa ennen kaikkea kieliasioihin.⁴

Suomessa myös yleinen tuki kaksikielisyydelle on ollut vahvaa. Vuoden 2015 vaalitutkimusaineiston perusteella noin 70 prosenttia kansalaisista suhtautuu myönteisesti tai neutraalisti siihen, että maassamme on jatkosakin kaksi vahvaa kansalliskieltä.⁵ Konsensushenki on taannut sen, että kielivähemmistön tarpeet on otettu huomioon. Vuosituhanteen vaihteeseen tultaessa ruotsin kieltä koskevat erimielisyydet olivat varsin mietoja.⁶ Kieleen pohjautuva ristiriita on arvioitu pienemmäksi Suomessa kuin esimerkiksi Sveitsissä, Belgiassa ja Kanadassa.⁷

Kielikysymys on kuitenkin politisoitunut uudelleen 2000-luvulla. Osa ruotsinkielisistä on huolissaan äidinkielellään saamiensa palveluiden puutteellisuudesta. Osa suomenkielisistä näkee ruotsin kielen vahvan aseman kohtuuttomana taakkana yhteiskunnalle ja kokee suomenruotsalaisten olevan suomenkielisiä paremmassa asemassa.⁸ Viime vuosina konkreettisina kiistakohteina ovat olleet esimerkiksi oikeus tulla palveluksi ruotsiksi⁹ sekä ruotsin säilyminen pakollisena oppiaineena peruskoulussa.

Ruotsin kielen vastaisia kantoja esillä pitäneen perussuomalaisten nousu hallitukseen sekä RKP:n jääminen oppositioon ensimmäistä kertaa neljään vuosikymmeneen vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen ovat myös osaltaan politisoineet kielikysymystä.¹⁰ RKP:lle kysymys on tärkeä, mutta muut pe-

rinteiset puolueet (SDP, keskusta, kokoomus) ovat pitäneet vähemmistöky-symyksiä ja kulttuurien monimuotoisuutta esillä huomattavasti vähemmän.¹¹

Tutkimuksen tavoitteet

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomenkielisten suomalaisten suhtautu-mista ruotsiin ja ruotsinkielisten yhteiskunnalliseen asemaan. Aikaisemmasta tutkimuksesta tiedetään suhteellisen kattavasti, mikä on suomenkielisten yleinen suhtautuminen kaksikielisyyteen.¹²

Saatavilla on myös yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, missä asioissa ruotsin kieli ja ruotsinkieliset nähdään positiivisessa ja missä asioissa negatiivisessa valossa.¹³ Aiemmat tutkimukset eivät kuitenkaan ole analysoineet aihetta kattavasti taustamuuttujista käsin – miten eri väestöryhmiin kuuluminen, omat ruotsinkieliset kontaktit ja oma ruotsin kielen taito vaikuttavat asen-teisiin. Lisää tietoa tarvitaan myös siitä, miten erilaiset ruotsin kieltä ja ruot-sinkielisiä koskevat kysymykset ovat yhteydessä toisiinsa – muodostuuko niistä asenteellisia ulottuvuuksia.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, mitkä ruotsin kieleen liittyvät asiat jakavat suomenkielisiä suomalaisia eniten, mistä vallitsee verrattain suuri yksimielisyys ja millä tavoin ihmisten tausta vaikuttaa asenteisiin. Tausta-muuttujina on käytetty vastaajien sukupuolta, ikää, koulutusta, asuinpaikkaa ja puoluekanta. Lisäksi asenteita tarkastellaan sen mukaan, onko vastaajalla ruotsinkielisiä kontakteja, kuinka hyväksi hän arvioi oman ruotsin taitonsa ja kokeeko hän hyötynensä ruotsin kielestä elämässään. Käsiteltäessä vastaajaryhmien välisiä eroja, analyysin tukena käytetään yksisuuntaista varianssianalyysiä. Tarkasteltaessa sitä, kuinka paljon asennevaihtelusta voidaan selittää vastaajan kuulumisella tiettyyn ryhmään, hyödynnetään lineaarista regressioanalyysiä

Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään soveltuvilta osin aikaisempia mieli-pidetutkimuksia. Niiden avulla on mahdollista kartoittaa asenteissa tapahtu-neita ajallisia muutoksia viime vuosien ja vuosikymmenten aikana. Aineistot eivät ole kuitenkaan täysin vertailukelpoisia eri tavalla muodostettujen otostensa ja erilaisten keruutapojensa vuoksi. Lisäksi ne ovat poikkileik-kausaineistoja, eivät pitkittäisaineistoja samoilla vastaajilla.

Aluksi tarkastellaan, millaisiksi suomenkieliset arvioivat suomen- ja ruotsinkielisten välit, ja miten he arvioivat niiden kehittyneen viime vuosina. Tuloksia verrataan siihen, millaisiksi välit koetaan Suomen kaksikielisissä kunnissa. Lisäksi analysoidaan, miten vastaajat arvioivat yleisen suhtautu-misen eri kieltä puhuviin muuttuneen viime vuosina.

Toiseksi tarkastellaan kysymyksiä siitä, miten suomenkieliset suhtautuvat yleisellä tasolla siihen, että ruotsin kieli on osa suomalaista yhteiskuntaa ja kolmanneksi spesifimmin, mitä he ajattelevat ruotsinkielisistä julkisista palveluista ja niiden kattavuuden tarpeesta.

Lisäksi tutkimusaineistosta muodostui kolme selväpiirteistä asenneulot-tuvuutta, joita analysoidaan neljännessä pääluvussa: *ruotsin kielen virallinen tarve, elämää yli kielirajojen ja pienten piirien parempiosaiset*.

Lopuksi analysoidaan, minkälaisen kokonaiskuvan tulokset antavat suhtautumisesta ruotsiin ja ruotsinkielisiin ja mitä tuloksista voidaan päätellä. Kirjan viimeisissä luvuissa tuodaan esiin ratkaisuehdotuksia kielipoliittisiin kysymyksiin.

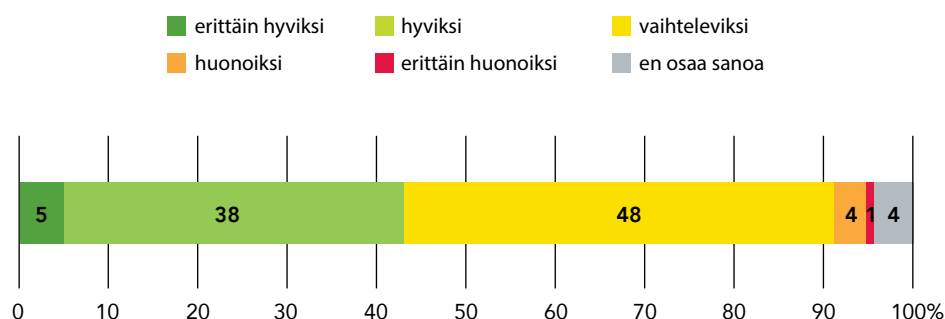
Raportin tulokset perustuvat 3 153 henkilön antamiin kyselytutkimusvas-tauksiin. Kysely toteutettiin Taloustutkimuksen internetpaneelissa 2.8.2017–28.8.2017. Otos edustaa Suomen aikuisväestöä (alle 80-vuotiaat) ja tulokset on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Analyysiin on valikoitu mukaan vain äidinkieltään suomenkielisiä vastaajia. Yksityiskohtaisemmat tiedot kyselytutkimuksen toteutuksesta on esitetty **liitteessä 1**.

Kysymyspatteriston laatimisesta vastasivat e2 ja Magma-ajatuspaja. Ana-lyysista ja raportin kirjoittamisesta vastasivat e2:n tutkijat **Ville Pitkänen** ja **Jussi Westinen**. Tutkimuksen rahoitti Svenska folkskolans vännen.

Kieliryhmien väliset suhteet hyvät, mutta eivät mutkattomat

Suomen- ja ruotsinkielisten väestöryhmien välien heikentymisestä on käyty jonkin verran julkista keskustelua, mutta **kuvio 1** osoittaa, että kieliryhmien välisiä suhteita pidetään verrattain hyvinä. Suomenkielisistä 43 prosenttia arvioi suomen- ja ruotsinkielisten välit hyväksi tai erittäin hyväksi. Vain 5 prosenttia pitää suhteita huonoina.

Kuvio 1. Minkälaiseksi arvioit suomenkielisten ja ruotsinkielisten välit Suomessa?

Vaikka väleissä ei nähdä suuria ongelmia ja ristiriitoja, ne eivät ole kuitenkaan täysin mutkattomat: 48 prosenttia arvioi suhteet vaihteleviksi. Niissä nähdään todennäköisesti sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä.

Tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin vuoden 2016 kielibarometrissä, jossa tarkasteltiin Suomen 33 kaksikielisen kunnan asukkaiden mielipiteitä. Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen sekä suomen- että ruotsinkielisten näkemyksiä. Suomenkielisistä suhteita hyvinä piti 44 prosenttia ja ruotsinkielisistä 51 prosenttia.¹⁴ Suomenkielisten vastausjakauma on siis samankaltainen koko maassa ja kaksikielisissä kunnissa.

Entä miten kansalaisten asenteet ovat muuttuneet? Kaksikielisissä kunnissa vuosina 2004, 2008 ja 2012 toteutetuissa kyselyissä myönteisten arvioiden osuus on ollut poikkeuksetta yli 50 prosenttia. Vuoden 2016 kyselyssä

suhteita hyvinä pitävien osuus oli laskenut ja suhteet vaihteleviksi arvioivien osuus nousussa. Näin on erityisesti kaksikielisissä kunnissa asuvien suomenkielisten keskuudessa.¹⁵ Vaikuttaakin siltä, että kieliryhmien välisissä suhteissa koetaan tapahtuneen muutoksia erityisesti viime vuosina.

Taustaryhmittäin tarkasteltuna myönteisimmiksi suhteet arvioivat johtavassa asemassa olevat, ylemmät toimihenkilöt, korkeasti koulutetut, ruotsin kieltä hyvin osaavat sekä kokoomuksen kannattajat.

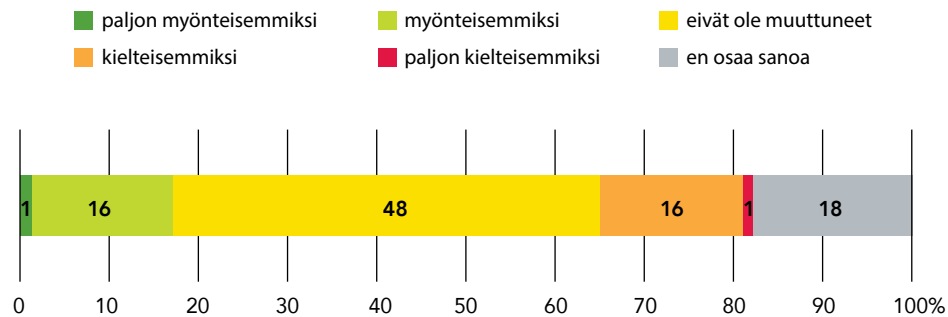
Keskimääräistä kielteisemmiksi suhteet koetaan matalasti koulutettujen sekä perussuomalaisen, eduskunnan ulkopuolisia puolueita kannattavien ja äänestämättömien keskuudessa. Sama pätee myös niihin, jotka arvioivat omat ruotsin kielen taitonsa heikoiksi.

Kaiken kaikkiaan kansalaisryhmien väliset erot ovat kuitenkin pieniä, ja myönteiset tai neutraalit arviot ovat selvästi yleisimpiä kaikissa ryhmissä.

Suhteissa ei kansalaisten mielestä suuria muutoksia

Vain joka kolmas kokee suomen- ja ruotsinkielisten välisissä suhteissa tapahtuneen viime vuosina muutoksia. **Kuvio 2** osoittaa, että suhteet ovat muuttuneet myönteisempään suuntaan 17 prosentin mielestä ja kielteisempään suuntaan 17 prosentin mielestä. Vajaa puolet (48%) kokee suhteiden säilyneen ennallaan, ja joka viides ei osaa ottaa kantaa (19%).

Kuvio 2. Miten suomen- ja ruotsinkielisten väliset suhteet ovat mielestäsi muuttuneet viime vuosina?

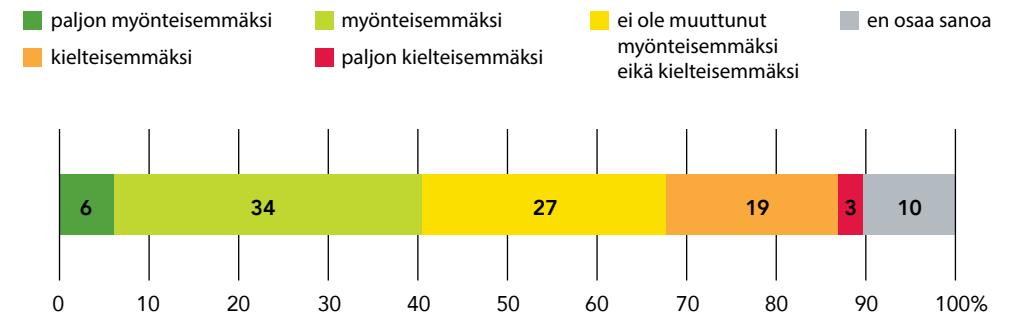
Vuoden 2016 kielibarometrissa 47 prosenttia suomenkielisistä arvioi suhteiden kehittyneen myönteisempään ja kahdeksan prosenttia kielteisempään suuntaan. Kaksikielisten kuntien suomenkieliset siis kokevat viime vuosien kehityksen hyvin myönteiseksi.

Ruotsinkieliset, kaksikielisissä kunnissa asuvat, sen sijaan kokevat suhteiden kehittyneen huonommiksi kuin suomenkieliset koko väestön tasolla. Heistä 14 prosentin mielestä suhteet ovat kohentuneet ja 24 prosentin mielestä huonontuneet. Näin siitä huolimatta, että ruotsinkielisten keskuudessa on suomenkielisiä enemmän niitä, jotka kokevat suhteet hyviksi. Ruotsinkieliset ovat siis keskimääräistä huolestuneempia kehityksen suunnasta.

Osin kieliryhmien asenteissa tapahtunut erilainen kehitys voi liittyä julkiseen keskusteluun. Mediassa on toistunut viesti kieli-ilmaston kovenemisestä ja julkisuudessa on esitetty kritiikkiä puutteellisesta kielivaikutusten huomioon ottamisesta isoissa valtiollisissa uudistushankkeissa.¹⁶ Keskustelu koskettaa erityisesti ruotsinkielisiä, kun taas monille suomenkielisille kielikysymykset voivat näyttäytyä marginaalisina tai yhdentekevinä.

Tulkinta saa tukea tässä tutkimuksessa esitetystä väittämästä: ”Kielikysymys on saanut Suomessa liian suuret mittasuhteet”. Samaa mieltä on kaksi kolmesta vastaajasta. Vain 23 prosenttia oli sitä mieltä, että kielikysymys ei ole saanut liian suuria mittasuhteita. Erityisesti kielikysymyksen vastapoolien eli perussuomalaisten ja RKP:n kannattajien keskuudessa koetaan, ettei kielikysymystä ole paisuteltu.

Kuvio 3. Miten yleinen suhtautuminen eri kieltä puhuviin on mielestäsi muuttunut viime vuosina?

Taustamuuttujittain tarkasteltuna vastaajaryhmien väliset erot ovat hyvin pieniä – esimerkiksi ammatti- ja koulutusryhmien välillä ei ole lainkaan tilastollisesti merkitseviä eroja. Myöskään asuinpaikalla ei ole merkitystä. Puoluetausta sen sijaan vaikuttaa asenteisiin: perussuomalaisten kannattajissa on keskimääräistä vähemmän niitä, jotka arvioivat suhteiden menneen parempaan suuntaan.

Kuvio 3 osoittaa, että yleinen suhtautuminen eri kieltä puhuviin on muuttunut monen mielestä viime vuosina myönteisemmäksi (40%). Huonompaan suuntaan on menty noin joka viidennen (22%) mielestä. Moni niistä, jotka arvioivat suomen- ja ruotsinkielisten välien kehittyneen myönteisempään

suuntaan, arvioi myös yleisen suhtautumisen eri kieltä puhuviin muuttuneen paremmaksi (väittämien välinen korrelaatio=0.40).

Taustamuuttujittain tarkasteltuna vastaajaryhmien väliset erot ovat pieniä, kuten myös suomen- ja ruotsinkielisten välejä koskevassa kysymyksessä. Selkeimmät erot tulevat esiin ikäryhmittäin ja puoluekannan mukaan. Mitä vanhemmasta vastaajasta on kysymys, sitä myönteisempänä kehitys nähdään. Yli 60-vuotiaista selvä enemmistö arvioi suhteiden kehittyneet myönteisesti. Alle 40-vuotiaita kysymys jakaa enemmän: kolmannes kokee suhteiden kehittyneen myönteiseen suuntaan, kolmannes ei osaa sanoa ja kolmannes kokee suhteiden heikentyneen.

Vihreiden, vasemmistoliiton ja perussuomalaisten kannattajat kokevat muiden puolueiden kannattajia useammin, että suhtautuminen eri kieltä puhuviin on muuttunut aiempaa kielteisemmäksi. Arviot ovat siis puoluepolitisoituneempia verrattuna arvioihin suomen- ja ruotsinkielisten välisten suhteiden kehittymisestä. Maahanmuuttomyönteisten vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa kielteinen kehitys nähdään todennäköisesti huolestuttavana. Maahanmuuttovastaisten perussuomalaisten mielestä kehitys voi olla jopa toivottavaa.

Kansalaisten ruotsin kieltä koskevat näkemykset ovat tutkitusti yhteydessä heidän yleisiin vähemmistöjä ja monikulttuurisuutta koskeviin näkemyksiinsä.¹⁷ Perussuomalaisten kannattajat sekä toisaalta vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat edustavat vastakkaisia leirejä maahanmuuttajiin ja etnisiin vähemmistöihin liittyvissä kysymyksissä.¹⁸

Tämän tutkimuksen kannalta merkille pantavaa on, että eri taustamuuttujittain tarkasteltuna perussuomalaisten kannattajat ovat ainoa ryhmä, joka kokee suomen- ja ruotsinkielisten välit keskimääräistä huonompina ja arvioi välien huonontuneen. Heidän mielestään myös yleinen suhtautuminen eri kieltä puhuviin on muuttunut kielteisemmäksi.

Vertailu vuoden 2016 kielibarometriin osoittaa, että kaksikielisten kuntien ruotsinkielisessä väestössä koetaan koko maan suomenkielistä väestöä useammin tilanteen huonontuneen: peräti 41 prosenttia kokee yleisen suhtautumisen eri kieltä puhuviin muuttuneen kielteisemmäksi.¹⁹ Ruotsinkieliset kokevat myös suomen- ja ruotsinkielisten välien huonontuneen.

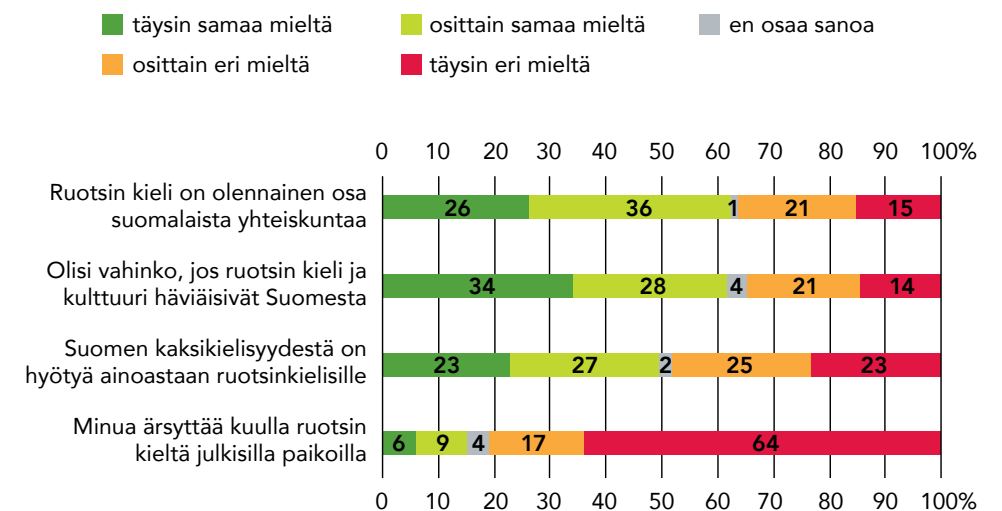
Kieliryhmien välillä on railo: ruotsinkieliset kokevat kieliryhmien välillä viilentymistä, suomenkielisten suuri enemmistö ei.

Nuorille ruotsin kieli ei ole itsestään selvä osa suomalaista yhteiskuntaa

Selvä enemmistö suomalaisista pitää ruotsin kieltä olennaisena osana suomalaista yhteiskuntaa (62 %) ja pitäisi vahinkona, mikäli ruotsin kieli ja kulttuuri häviäisivät Suomesta (62 %). **Kuvio 4** osoittaa, että noin kolmannes suomalaisista on näistä asioista vastakkaista mieltä.

Vertailu aikaisempiin tutkimuksiin osoittaa, että asenteissa on tapahtunut muutoksia. Vuosina 1996 ja 2008 toteutetuissa kyselytutkimuksissa noin 75 prosenttia suomalaisista piti ruotsin kieltä olennaisena osana suomalaista yhteiskuntaa.²⁰ Vuosina 2013 ja 2014 tehdyissä tutkimuksissa osuus oli vastaava kuin nyt.²¹

Kuvio 4. Yleinen suhtautuminen ruotsinkieleen

Vaikka eri aineistot eivät ole täysin vertailukelpoisia, asenneilmapiiri on mitä todennäköisimmin säilynyt viime vuodet samankaltaisena, mutta vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen verrattuna asetelma on muuttunut selvästi: nyt yhä harvempi kokee ruotsin kielen olennaisena osana yhteiskuntaa. Niiden osuus, jotka pitävät ruotsin kielen ja kulttuurin katoamista vahingollisena, on säilynyt niin ikään viime vuodet (2013–2017) ennallaan.

Alle 30-vuotiaat pitävät ruotsia huomattavasti harvemmin olennaisena osana suomalaista yhteiskuntaa (52 %) kuin eläkeikäiset (77 %). Mitä vanhempi vastaaja, sitä vahvemmin ruotsi ja ruotsinkielinen kulttuuri myös halutaan säilyttää. Muutoksessa on todennäköisesti kyse sukupolvien välisistä eroista. Vanhat ikäpolvet ovat sosiaalistuneet siihen, että ruotsi on olennainen osa Suomea, kun taas nuorimmille ikäpolville asia ei ole yhtä itsestään selvä.

Vuodesta 2005 alkaen ruotsin kielen kirjoittamisesta ylioppilaskokeissa tuli vapaaehtoista. Tämä on voinut vaikuttaa erityisesti nuorten asenteisiin. Kuvaava onkin, että ruotsin kielen suosio ylioppilaskokeissa on heikentynyt vuosi vuodelta.²² Vuonna 2005 ruotsin kirjoitti 90 prosenttia ikäluokasta. Kymmenen vuotta myöhemmin enää reilu puolet. Erityisen vastahakoisesti ruotsin kielen kirjoittamiseen suhtautuvat miehet.²³

Naisten suhtautuminen ruotsin kieleen onkin molempien väittämien kohdalla myönteisempää kuin miesten. Myös ammattiasema ja koulutus vaikuttavat: johtavassa asemassa olevat, ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat sekä korkeasti koulutetut pitävät ruotsin kieltä ja kulttuuria huomattavasti keskimääräistä enemmän arvossa kuin ammattikoulun käyneet ja työntekijät.

Useimpien eduskuntapuolueiden kannattajat pitävät ruotsia keskimäärin suhteellisen korkeassa arvossa. Poikkeuksen muodostavat perussuomalaisen ja sinisen tulevaisuuden kannattajat. Myös eduskunnan ulkopuolisten puolueiden kannattajat ja äänestämättömät suhtautuvat nihkeästi ruotsiin.

Erittäin merkittävä vaikutus asenteisiin on myös omalla elinpiirillä ja ruotsin kielen taidolla. Ne suomalaiset, joilla on ruotsinkielisiä ystäviä tai työkontakteja, suhtautuvat ruotsiin huomattavasti keskimääräistä myönteisemmin. Ne, joilla ei ole lainkaan kontakteja ruotsinkielisiin, ovat keskimääräistä nihkeämpiä.

Suurin erottava tekijä liittyy kuitenkin arvioon omista ruotsin kielen taidoista. Vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa ruotsin taitoaan kouluarvosana-asteikolla 4–10. Ne, jotka arvioivat oman kielitaitonsa hyvin heikoksi, suhtautuvat ruotsin kielen asemaan keskimääräistä nihkeämmin. Mitä paremmaksi vastaajat arvioivat kielitaitonsa, sitä myönteisemmäksi suhtautuminen muuttuu.

Samat väestöryhmäkohtaiset erot tulevat vielä selvemmin esille näkemyksessä siitä, onko Suomen kaksikielisyydestä hyötyä vain ruotsinkielisille. Kysymys jakaa suomenkieliset kahtia: 50 prosenttia on sitä mieltä, että kaksikielisyyden hyödyttää vain ruotsinkielisiä ja 48 prosenttia on vastakkaista mieltä. Jakauma on vastaavanlainen kuin vuonna 2014 tehdyssä tutkimuksessa²⁴, joten asenneilmapiirissä ei ole oletettavasti tapahtunut muutoksia viime vuosina. Merkille pantavaa kuitenkin on, että vaikka iso osa suomenkielisistä kokee kaksikielisyyden hyödyttävän vain ruotsinkielisiä, moni antaa sille kuitenkin yleisen tuen.

Harvaa (15 %) myöskään ärsyttää kuulla ruotsin kieltä julkisissa paikoissa. Vaikka osuus on koko väestön tasolla melko pieni, on se samalla kuitenkin niin merkittävä, että se selittää, miksi osa ruotsinkielisistä on joutunut häirinnän kohteeksi julkisilla paikoilla. Lähes joka toinen ruotsinkielinen kaksikielisessä kunnassa asuva on kokenut äidinkieleen liittyvää syrjintää tai häirintää arjessaan.²⁵

Tutkimuksessamme kysyttiin myös ruotsinkielisten syrjinnästä. Vain pieni vähemmistö (14 %) katsoo, että ruotsinkielisiä syrjitään Suomessa. Noin puolet (48 %) katsoo, ettei Suomessa ole minkäänlaista ruotsinkielisten syrjintää (täysin eri mieltä väittämästä). Tämäkin tulos korostaa, että kieliryhmien kokemusmaailma ja käsitys ruotsinkielisten asemasta voi olla hyvin erilainen.

Ei yksiselitteistä tukea ruotsinkielisille palveluille

Ruotsinkielisten palveluiden saatavuudesta ja tarpeesta on debatoitu viime vuosina paljon.²⁶ **Kuvion 5** väittämät käsittelevät teemaa neljästä eri näkökulmasta. Vajaa puolet (48%) on sitä mieltä, että ruotsinkielisiin palveluihin käytetään liikaa rahaa. Kolmannes on eri mieltä. Myös vuonna 2014 tehdyssä tutkimuksessa²⁷ oli enemmän niitä, joiden mielestä ruotsinkielisiin julkisiin palveluihin käytetään liikaa rahaa: kolmen vuoden aikana asenneilmapiirissä ei siis ole tapahtunut erityistä muutosta.

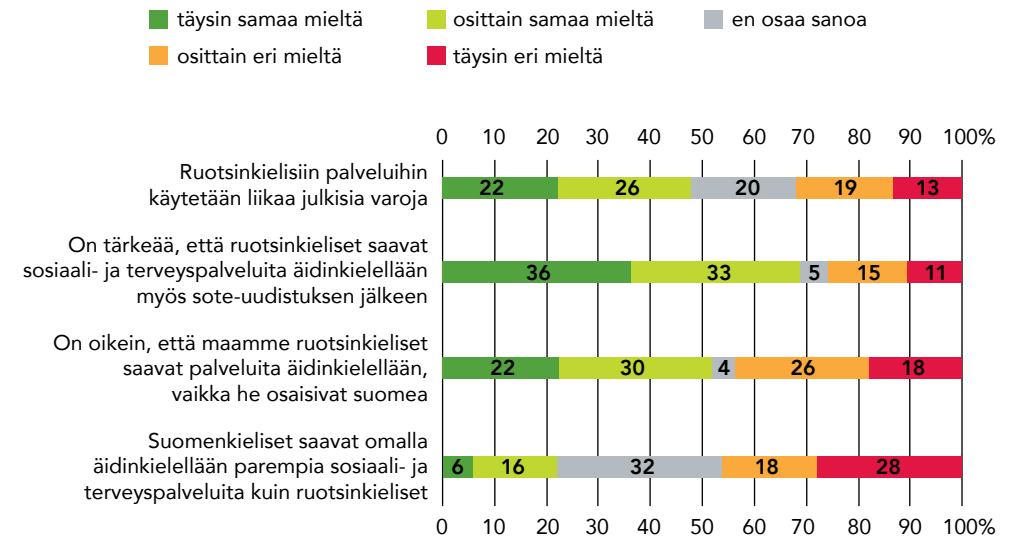
Lähes 70 prosenttia kansalaisista katsoo, että ruotsinkielisten pitää saada sosiaali- ja terveyspalveluita äidinkielellään myös jatkossa. Myönteisten vastausten osuus kuitenkin laskee, kun kysytään, onko ruotsinkielisten saatava palvelua ruotsiksi, vaikka he osaisivat suomea (52%). Eri mieltä on 44 prosenttia.

Tästä voidaan päätellä, että ymmärrystä on enemmän, jos palveluita tarvitsee yksikielinen ruotsinkielinen eli suomea osaamaton tai sitä heikosti osaava. Kaksikielisissä kunnissa asuvista ruotsinkielisistä 56 prosenttia käyttää usein tai ainoastaan suomea asioidessaan viranomaisten kanssa. Kaksikielisten kuntien suomen- ja ruotsinkielisistä asukkaista suuri osa käyttää nytkin mutkattomasti molempia kieliä.²⁸

Julkisia palveluita koskevat tulokset ovat jossain määrin ristiriidassa aikaisemmin tänä vuonna tehdyn tutkimuksen kanssa. Sen mukaan suomenkielisistä 80 prosenttia tuki kielivähemmistöjen palveluiden säilyttämistä nykyisellä tasolla.²⁹ Todennäköisesti kysymys on siitä, että yleisellä tasolla kysyttäessä palveluiden säilyttämistä ennallaan on helppoa tukea, mutta konkreettisissa kysymyksissä kriittisyys kasvaa.

Pyydettyäessä vertailemaan suomenkielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalveluja vain viidennes vastaajista uskoo suomenkielisten saavan parempia palveluita kuin ruotsinkieliset. Kolmannes vastaajista ei osaa arvioida asiaa. Tämä on ymmärrettävää, sillä monilla ei ole kokemusta erikielisistä palveluista. Vastaajista 46 prosenttia ajattelee, ettei väittämä suomenkielisten paremmista palveluista pidä paikkaansa. Vuoden 2016 kieli-barometri osoittaa, että suomenkieliset ovat silti huomattavasti ruotsinkielisiä tyytyväisempiä sosiaali- ja terveyspalveluihinsa kaksikielisissä kunnissa.³⁰

Kuvio 5. Ruotsinkielisten palveluiden hyväksyttävyyys

Tulokset antavat viitteitä siitä, miksi kielikysymykset herättävät huolta ruotsinkielisten keskuudessa. Ruotsinkieliset ovat olleet huolestuneita oikeudestaan käyttää ruotsia asioidessaan viranomaisten kanssa. Moni toteutettu ja suunnittelema oleva hallintouudistus (käräjäoikeusuudistus, sote-uudistus, maakuntauudistus) on saanut ruotsinkieliset takajaloilleen, sillä niiden arvioidaan heikentävän heidän palveluitaan.³¹

Kysymykset julkisista palveluista jakavat kansalaisia pääosin samanlaisiin ryhmiin kuin edeltävät ruotsin kielen yhteiskunnallista asemaa mittaavat kysymykset. Sukupuolierot ovat selkeät: naiset suhtautuvat kaksikielisiin palveluihin miehiä myönteisemmin ja kokevat miehiä harvemmin, että ruotsinkielisiin palveluihin käytettäisiin liikaa rahaa.

Ikäryhmien väliset asenne-erot ovat sen sijaan hyvin pieniä toisin kuin ruotsin kielen virallista asemaa painottaneissa väittämässä. Yli 60-vuotiaat erottuvat selkeimmin siinä, että he uskovat muita harvemmin suomenkielisten saavan parempia sote-palveluita kuin ruotsinkieliset.

Suurimmat koulutustason mukaiset erot tulevat esiin ammatillisesti koulutettujen ja yliopiston käyneiden välillä. Yliopiston käyneistä 65 prosenttia oli sitä mieltä, että ruotsinkielisten on saatava palveluita äidinkielellään, vaikka he osaisivat suomea. Ammattikoulun käyneistä samaa mieltä oli 39 prosenttia.

Puoluetustaan mukaan tarkasteltuna kriittisimpiä ovat odotetusti perussuomalaiset, joista 86 prosenttia on sitä mieltä, että ruotsinkielisten palve-

luihin käytetään liikaa julkisia varoja. Samoilla linjoilla ovat myös sinisen tulevaisuuden kannattajat (68%). SDP:n kannattajista näin ajattelee puolet ja muiden eduskuntapuolueiden kannattajista väittämään yhtyy poikkeuksetta vähemmistö. Vihreiden kannattajista näin ajattelee vain 30 prosenttia.

Samat painotukset toistuvat myös muiden väittämien kohdalla. Hallituspuolueiden kannattajista siniset ovat jokaisessa kysymyksessä keskimääräistä kriittisempiä ruotsinkielisten palveluiden kattavuutta kohtaan. Keskustan ja kokoomuksen kannattajat sijoittuvat keskivaiheille kaikissa palveluita koskevissa kysymyksissä.

Lisäksi vastaajien henkilökohtaiset suhteet vaikuttavat. Ne, joiden lähipiiriin kuuluu ruotsinkielisiä, suhtautuvat kielipalveluihin muita hieman myönteisemmin. Huomattavasti enemmän vaikuttaa kuitenkin jälleen oma kielitaito. Ruotsinkielentaitonsa hyväksi arvioivat suhtautuvat kielipalveluihin muita myönteisemmin.

Ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä koskevat asenneulottuvuudet

Edellisissä luvuissa käsiteltiin suomenkielisten asenteita yksittäisiä ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä koskevia väittämiä. Osa tutkimuksen väittämistä sen sijaan muodostaa niin sanottuja asenneulottuvuuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että tietyt väittämät korreloivat keskenään eli vastaajat, jotka ovat samaa mieltä yhden väittämän kanssa, ovat useimmiten samaa mieltä myös toisen väittämän kanssa ja päinvastoin. Esimerkiksi väittämät ”mielestäni kaikkien oppilaiden pitäisi jatkossakin opiskella ruotsia peruskoulussa” ja ”jokaiselta valtion virkamieheltä on edellytettävä hyvää ruotsin kielen taitoa” korreloivat keskenään.

Faktorianalyysi (**liitetaulukossa 1**) osoittaa, mitkä kysymykset korreloivat keskenään. Seuraavaksi käsitellään kolmea faktorianalyysistä esiin nousevaa ulottuvuutta.

1. Ruotsin kielen virallinen asema -ulottuvuus, johon liittyvät väittämät mittaavat, kuinka tärkeänä vastaaja pitää sitä, että ruotsin kielellä on institutionaalinen asema, joka velvoittaa kielen käyttämiseen ja sen hallitsemiseen.
2. Elämää yli kielirajojen -ulottuvuus, joka mittaa ihmisten halua ottaa ruotsin kieli osaksi omaa elämää: olla enemmän tekemisissä ruotsin kielen ja ruotsinkielisten kanssa
3. Pienten piirien hyväosaiset -ulottuvuus, johon liittyvät väittämät heijastelevat sitä, kokeeko vastaaja ruotsinkielisten olevan parempaa väkeä, joka hyötyy keskinäisistä verkostoistaan ja joka pysyttelee erillään suomenkielisistä

Ulottuvuuksiin kuuluvista väittämistä muodostettiin keskiarvomuuuttajat, jotka kuvaavat vastaajien keskimääräistä suhtautumista kunkin ulottuvuuden muodostaviin väittämiin. Seuraavissa luvuissa käydään yksityiskohtaisemmin läpi näihin ulottuvuuksiin liittyvät väittämät sekä analysoidaan, minkälaisia eroja ulottuvuuksissa muodostuu eri kansalaisryhmien välille.

Ruotsin kielen virallinen asema -ulottuvuus: entistä harvempi odottaa poliitikoilta ja virkamiehiltä ruotsin kielen taitoa

Kuviossa 6 on väittämiä, jotka käsittelevät ruotsin kielen virallistettua asemaa. Väittämät ovat yhteydessä toisiinsa eli ne, jotka suhtautuvat myönteisesti yhteen väittämään, tekevät näin todennäköisesti myös muiden väittämien kohdalla ja päinvastoin.

Kuvio osoittaa, että ruotsin kielen perustuslakiin kirjattu asema ja siihen liittyvät vaatimukset säilyttää ruotsin kieli osana hallintoa ja koulutusta jakaa kansalaisten mielipiteet karkeasti kahtia.

Ruotsin kielen perustuslaillisen aseman takaamista tulevaisuudessa pitää tärkeänä 43 prosenttia maamme suomenkielisistä. Asiaa ei pidä tärkeänä 46 prosenttia vastaajista. Hienoinen enemmistö vastustaa ruotsin kielen pakollisuutta peruskouluaineena (52 %) sekä suhtautuu kielteisesti virkamiehiltä edellytettävään kielitaitoon (52 %). Hienoinen vähemmistö tukee sitä, että ruotsi olisi osana oppivelvollisuutta ja että jokaiselta valtion virkamieheltä edellytetään hyvää ruotsin kielen taitoa.

Pohjoismaisten suhteiden ylläpidossa ruotsin kielen tarvetta painottaa noin 60 prosenttia vastaajista, ja vastaava osuus ajattelee, että johtavien poliitikkojen tulee hallita molemmat kotimaiset kielet.

Kysymys ruotsin kielen pakollisuudesta on jakanut suomalaisten mielipiteitä kahtia jo pitkään. Vaikka aineistot eivät ole täysin vertailukelpoisia, olivat tulokset samankaltaisia jo vuosina 1996 ja 2008 tehdyissä kyselyissä: noin puolet vastusti ja puolet kannatti pakollisuutta.³²

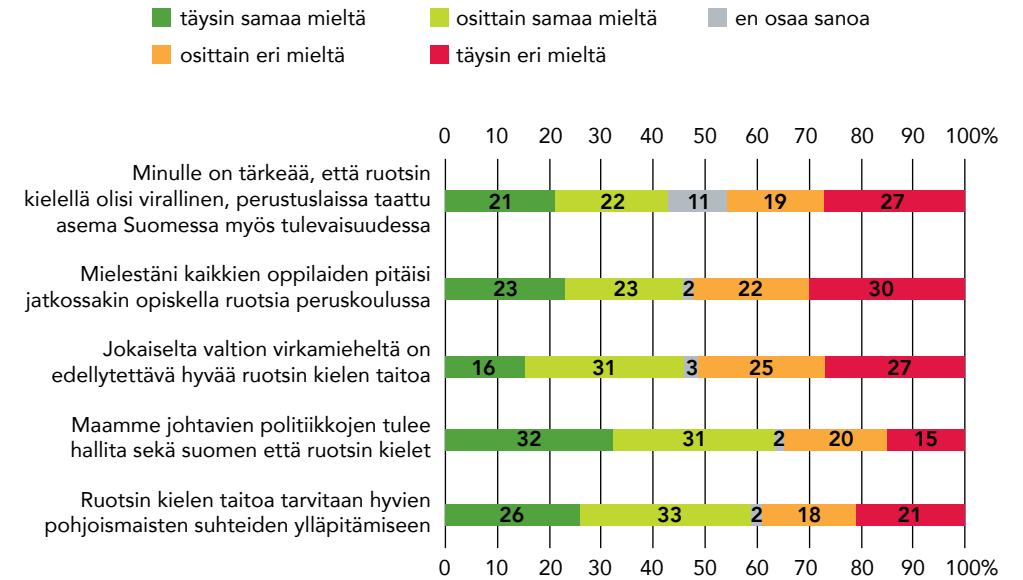
Asennoitumisessa poliitikoilta edellytettäviin kielitaitoihin on sen sijaan tapahtunut muutoksia. Vielä vuonna 2008 noin 80 prosenttia koki, että johtavien poliitikoiden on osattava sekä suomea että ruotsia. Sen jälkeen näin ajattelevien osuus on vähentynyt asteittain.³³ Muutos on ollut näkyvä myös politiikassa: molempien kotimaisten kielten hallitsemista ei pidetä enää välttämättömytenä.

Vastaavanlaista asennemuutosta on havaittavissa myös suhtautumisessa virkamiesten kielitaitovaatimuksiin. Vuonna 2008 kaksi kolmesta suomalaisesta ajatteli olevan oikein, että valtion virkoihin edellytetään todistusta ruotsin kielen taidosta. Nyt enää puolet on sitä mieltä, että kaikilta valtion virkamiehiltä on edellytettävä hyvää ruotsin kielen taitoa.

Virkamiesten ei arvioida osaavan ruotsia kovin hyvin tälläkään hetkellä.³⁴ Mielenkiintoinen kysymys onkin, missä määrin asenteisiin on vaikuttanut Suomen kansainvälisen toimintaympäristön muutos. Suomen liittyminen

Euroopan unioniin vuonna 1995 muutti monin tavoin virkamieskunnan kielitaitovaatimuksia ja mahdollisesti asenteita, kun englannista, ranskasta ja saksasta tuli tärkeitä työkieliä ruotsin kielen rinnalle.³⁵

Kuvio 6. Väittämät jotka muodostavat ruotsin kielen virallinen asema -ulottuvuuden

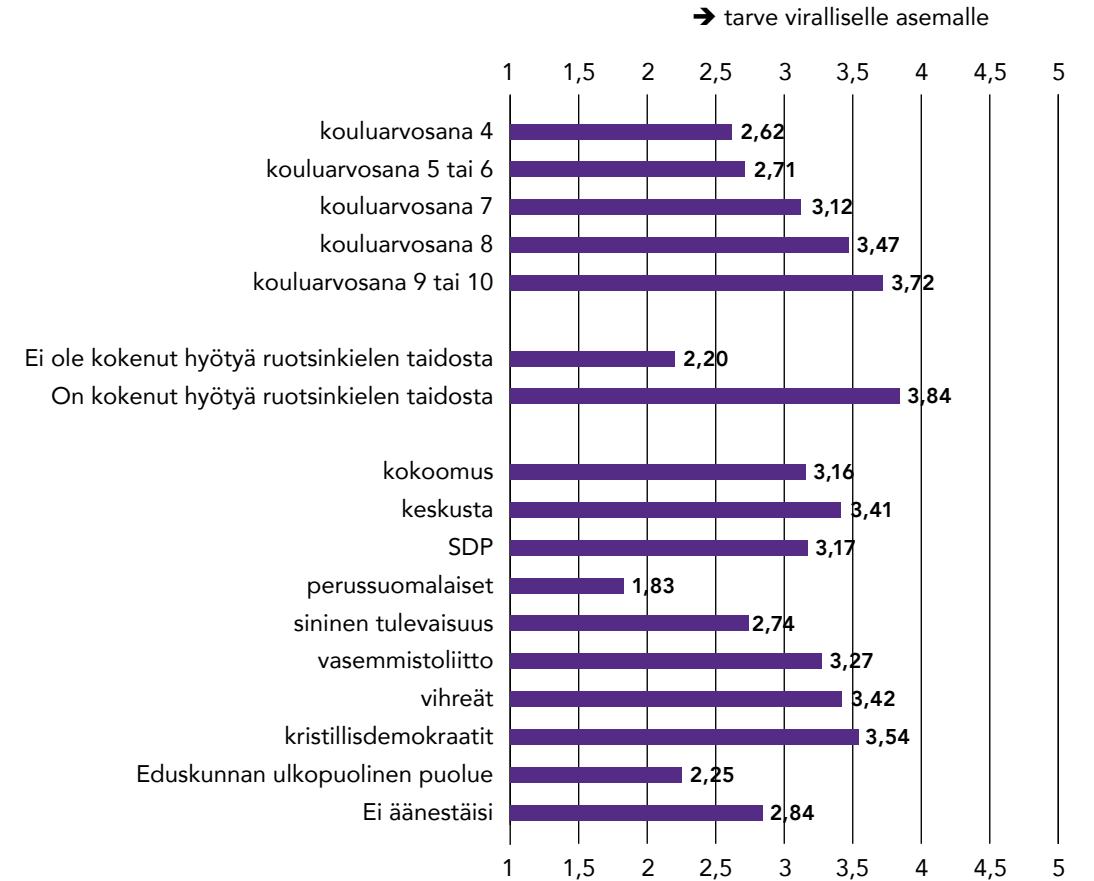
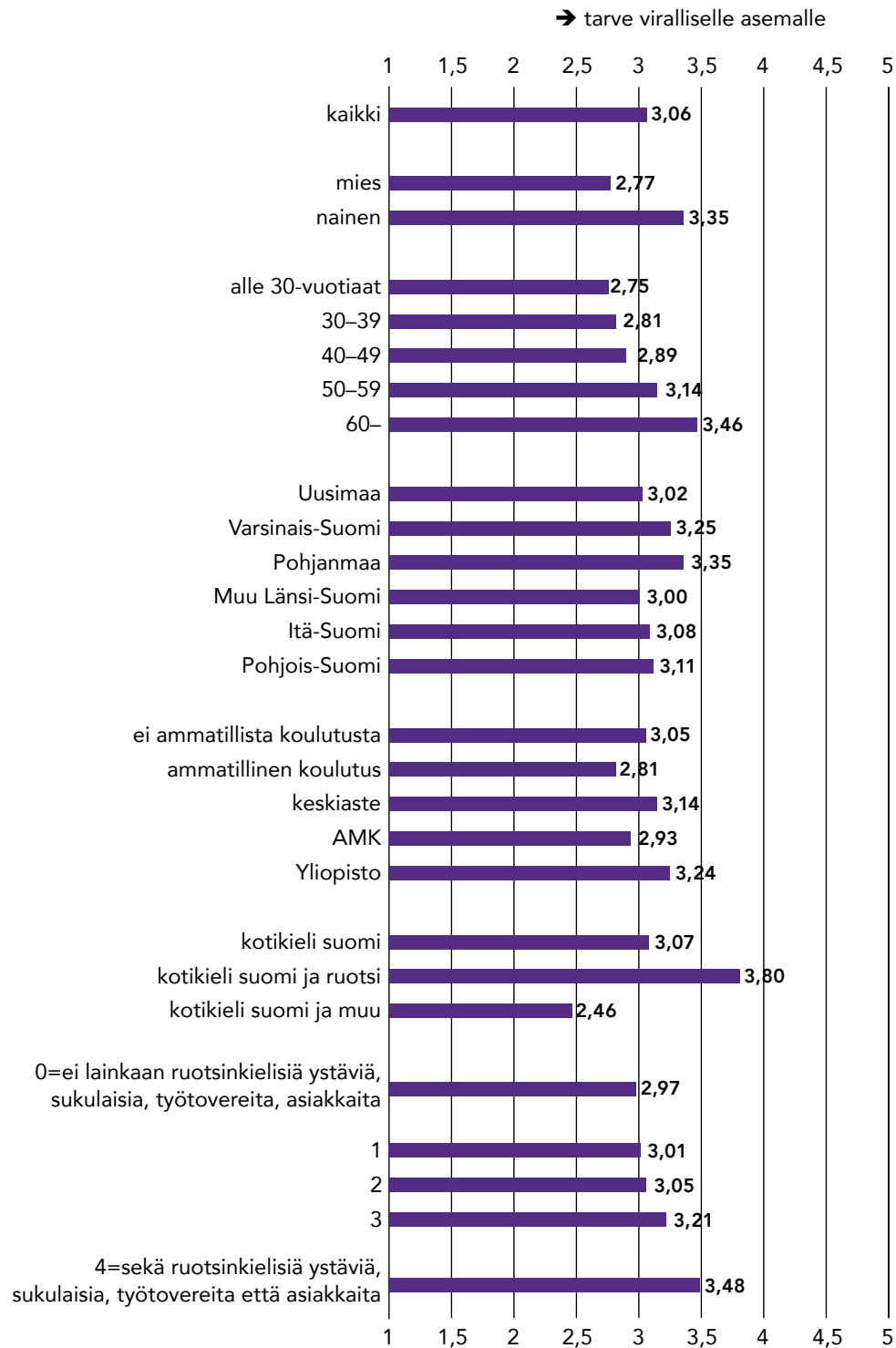

Kielitaitoiset puolustavat ruotsin kieltä

Kuviossa 7 on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista ruotsin kielen virallinen asema -ulottuvuudella. **Kuvion 7** lukemat ovat **kuvion 6** väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5. Mitä suuremman arvon muuttuja saa, sitä enemmän vastaajat painottavat ruotsin kielen virallisen aseman tärkeyttä.

Naiset antavat miehiä huomattavasti suuremman tuen ruotsin viralliselle asemalle ja vaatimuksille säilyttää kieli osana hallintoa, koulutusta ja poliittista elämää. Lisäksi tuki on sitä suurempaa, mitä vanhemmasta vastaajasta on kyse. Myös koulutustausta vaikuttaa: ammattikoulun käyneiden suhtautuminen on selvästi kielteisempää kuin keskiasteen koulutuksen (kuten lukio) saaneiden.

Kuvio 7. Ruotsinkielen virallinen asema -ulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 1. faktorille voimakkaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1–5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja sijoittui esimerkiksi sitä lähemmäs kuvion oikeaa reunaa, mitä suuremman tuen hän antaa ruotsinkielen viralliselle asemalle. Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyyysissä.

Erityisen merkittävä on kuitenkin iän ja sukupuolen yhdistelmävaikutus: nuorten keskuudessa sukupuoli vaikuttaa asenteisiin koulutusta enemmän. Vähintään lukion käyneet alle 30-vuotiaat miehet suhtautuvat kielteisemmin ruotsin kielen viralliseen asemaan kuin ammattikoulun käyneet alle 30-vuotiaat naiset.

Vähintään lukion käyneistä alle 30-vuotiaista miehistä vain noin 26 prosenttia kannattaa kouluruotsin pakollisuutta. Tulos peilaa hyvin ruotsin kielen alhaista suosiota ylioppilaskokeissa. Alle puolet oppilaista kirjoittaa ruotsin ylioppilaiskokeissa, ja kirjoittaneista vain joka neljäs on mies.³⁶ Nuorten naisten asenteet ovat siis myönteisiä ja nuorten miesten nuivia.

Suomenkieliset tukevat ruotsin virallista asemaa eniten alueilla, joissa on ruotsinkielistä asutusta, kuten Pohjanmaalla. Toisaalta Itä-Suomi ja Pohjois-Suomi eivät erotu tilastollisesti Uudestamaasta ja valtaosasta Länsi-Suomea.

Erityisesti Itä-Suomi on nähty haasteelliseksi ruotsin kielen kannalta, sillä ruotsinkielisten osuus Itä-Suomessa on erittäin alhainen ja kontaktit ruotsinkielisiin harvinaisia. Siellä on pohdittu pitkään myös mahdollisuutta korvata kouluruotsi venäjän kielellä. Tuki ajatukselle onkin ollut maan itäosissa muuta maata vahvempaa.³⁷ Tätä taustaa vasten onkin mielenkiintoista havaita, että ruotsin kielen virallista asemaa koskevissa väittämässä maan eri osat eivät kuitenkaan erotu vastahakoisuudellaan.

Ruotsin kielen osaaminen ja sen näkyminen omassa lähipiirissä vaikuttaa selvästi asenteisiin. Ne, jotka ovat arjessaan ruotsinkielisten ympäröimiä, joilla on hyvä ruotsin taito ja jotka ovat kokeneet ruotsista olevan hyötyä omassa elämässään, asettavat ison painoarvon sille, että ruotsin kielen virallinen asema säilyy. Erillinen regressioanalyysi osoittaa, että vastaajien omakohtainen kokemus ruotsin kielen hyödyistä vaikuttaa asenteisiin näistä erityisen paljon (ks. **liitetaulukko 2**). Noin puolet vastaajista ei ole kokenut ruotsin kieltä elämässään hyödylliseksi.

Kuviossa 7 on silmiinpistävää myös se, että ne vastaajat, joiden kotikielinä ovat suomi ja jokin muu kieli kuin ruotsi, asettavat vähäisen painoarvon ruotsin kielen viralliselle asemalle. Ruotsin kieltä ei nähdä tärkeänä, jos omassa perheessä puhutaan suomen ohella jotakin muuta kieltä kuin ruotsia.

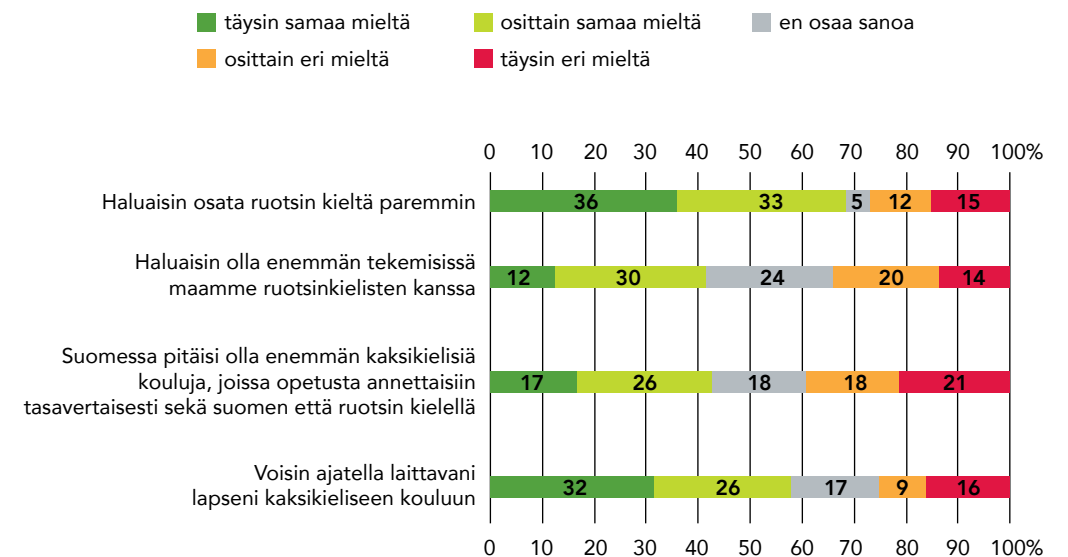
Puoluekanta jaottelee vastaajia erittäin vahvasti, mikä on luontevaa, sillä ruotsin kielen virallinen asema on puoluepolitiisten debattien keskiössä. Kristillisdemokraattien, vihreiden ja keskustan äänestäjät suhtautuvat selvästi keskimääräistä myönteisemmin ruotsin viralliseen asemaan. Perussuomalaisien asennoituminen on jyrkästi ruotsin kielen vastaista. Sinisen tulevaisuuden kannattajien asenteet ovat miedompia, ja ne muistuttavat keskimääräisen miehen asenneorientaatiota.

Elämää yli kielirajojen -ulottuvuus: suomenkieliset haluaisivat olla enemmän tekemisissä ruotsinkielisten kanssa

Kuvion 8 väittämät muodostavat elämää yli kielirajojen -ulottuvuuden. Väittämät kuvaavat sitä, missä määrin suomenkieliset haluaisivat ottaa ruotsin kielen osaksi omaa elämäänsä. Noin 70 prosenttia vastaajista haluaisi osata ruotsia paremmin. Motivaatio oppimiseen on siis hyvällä tasolla. Niistäkin, jotka kokevat, ettei ruotsin taidosta ole ollut heille hyötyä elämässä, noin puolet haluaisi paremman ruotsin kielen taidon. Sama koskee niitä, jotka antavat itselleen ruotsin kielestä arvosanaksi nelosen.

Paremmasta ruotsin kielen taidosta haaveilee siis moni, mutta toisaalta moni voi suhtautua ylipäätään myönteisesti ajatukseen paremmasta kielitaidosta. Joka tapauksessa edellytykset arkipäivässä tapahtumiseen oppimiseen ovat monelle huonot: noin 40 prosentilla ei ole ruotsinkielisiä ystäviä, sukulaisia, työtovereita eikä asiakkaita tai liikekumppaneita.

Kuvio 8. Väittämät jotka muodostavat Elämää yli kielirajojen -ulottuvuuden

Noin 40 prosenttia suomenkielisistä haluaisi olla enemmän tekemisissä Suomessa asuvien ruotsinkielisten kanssa. Kolmasosa (34%) ei haluaisi lisätä kanssakäymistä, ja peräti neljäsosa (24%) ei osaa ottaa asiaan kantaa. ”En osaa sanoa” -vastausten suuri osuus korostaa sitä, miten etäisiä ruotsinkieliset ovat monelle.

Ruotsin kielen taidot vaikuttavat asenteisiin: kanssakäymiseen on vähemmän valmiutta, mikäli omat ruotsin kielen taidot ovat huonot. Ruotsia hyvin osaavilla on erityisen korkea motivaatio. Harvassa kansalaisryhmässä on selkeää vastahakoisuutta olla tekemisissä yli kielirajojen. Poikkeuksen muodostavat ainoastaan perussuomalaisten kannattajat sekä äänestämättömät. Näissä ryhmissä vastahakoisia on yli puolet.

Yksi keino kanssakäymisen lisäämiseksi olisivat kaksikieliset koulut, joissa opetusta annettaisiin tasavertaisesti sekä suomen että ruotsin kielillä. Toistaiseksi tällaiset koulut ovat hyvin harvinaisia. Suomen- ja ruotsinkieliset opiskelevat omalla äidinkielellään.

Ehdotusta kaksikielisistä kouluista kannattaa 43 prosenttia ja vastustaa 39 prosenttia suomenkielisistä. Joka viides ei osaa ottaa asiaan kantaa. Vastaajien koulutustasolla ei ole suurta vaikutusta, mutta omalla kielitaidolla on jälleen suuri vaikutus asenteisiin. Lisäksi Pohjanmaan maakunnassa, joissa ruotsinkielisten osuus on huomattava, 74 prosenttia kannattaa kaksikielisiä kouluja.

Kuvio 9 osoittaa myös, että peräti 58 prosenttia voisi ajatella laittavansa lapsensa kaksikieliseen kouluun. Moni niistä, jotka eivät yleisesti tue kaksikielisiä kouluja, voisi kuitenkin ajatella laittavansa lapsensa kaksikieliseen kouluun. Kyse voi olla siitä, että osa vastaajista ajattelee yleisesti kaksikielisiä kouluja, joissa toinen kieli olisi suomen lisäksi jokin muu kieli kuin ruotsi.

Kiinnostus pistää oma lapsi kaksikieliseen kouluun on linkittynyt vastaajien koulutustaustaan. Yliopistokoulutuksen saaneissa osuus on 70 ja ammattikoulun käyneiden keskuudessa 43 prosenttia. Perheissä, joissa käytetään kotona sekä suomen että ruotsin kieltä, osuus on 85 prosenttia. Alueellisesti ajatusta kannatetaan voimakkaimmin maakunnissa, joissa on paljon ruotsinkielisiä. Pohjanmaalla asuvista ajatusta kannattaa 82 prosenttia ja Uudellamaalla asuvista 66 prosenttia.

Myös Itä- ja Pohjois-Suomessa halua vuorovaikutukseen ruotsinkielisten kanssa

Kuviossa 9 on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista elämään yli kielirajojen -ulottuvuudella. **Kuvion 9** luevat ovat **kuvion 8** väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5. Mitä suuremman arvon muuttuja saa, sitä halukkaampia vastaajat ovat lisäämään vuorovaikutusta yli kielirajojen.

Edeltävän ulottuvuuden tavoin naiset suhtautuvat ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä koskeviin asioihin myönteisemmin kuin miehet. Vastaajien iällä ei sen sijaan ole suurta vaikutusta asenteisiin.

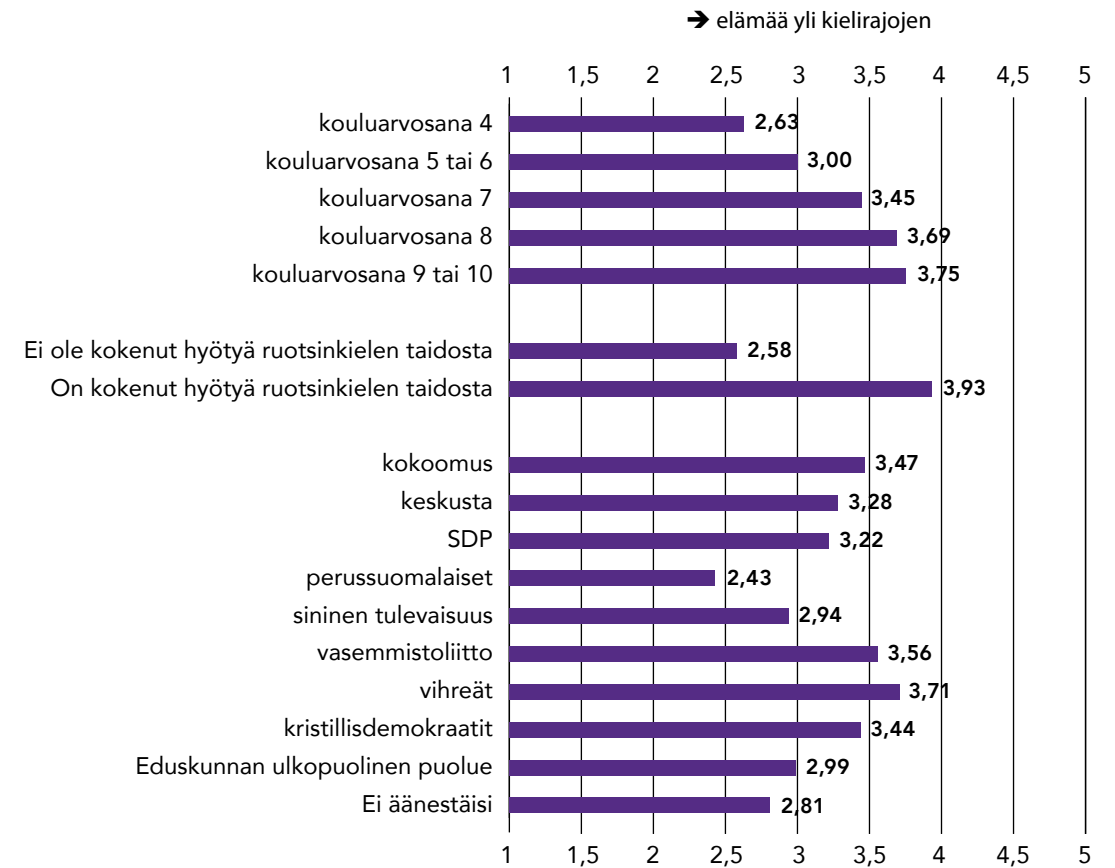
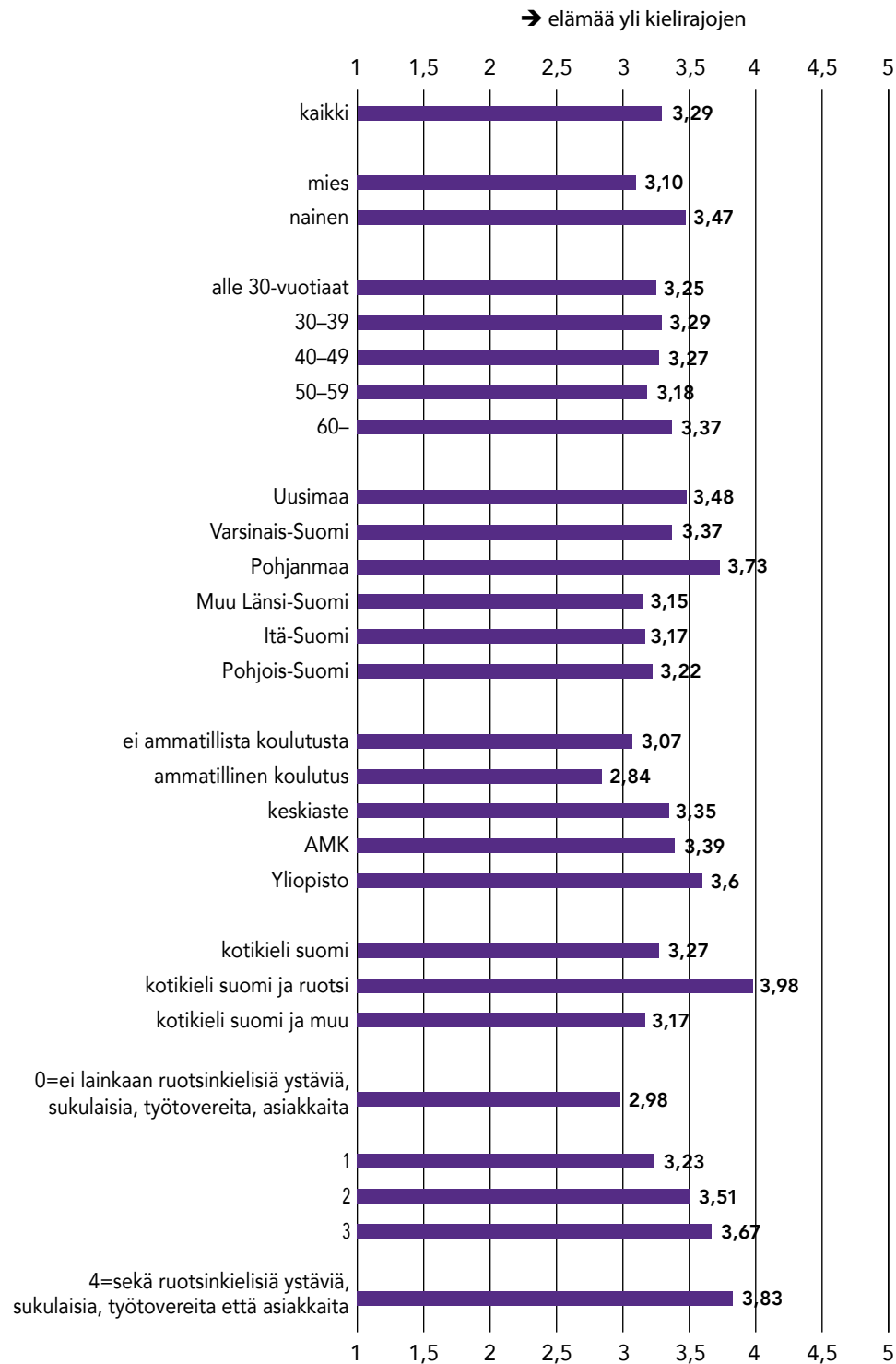
Alueellisesti suhtautuminen on myönteisintä Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Muualla Suomessa suhtautuminen ei ole aivan yhtä myönteistä, mutta sävy on silti enemmän positiivinen kuin vuorovaikutusta välttelevä. Yksittäisten maakuntien välillä on kuitenkin painotuseroja väittämästä riippuen.

Samalla tavoin kuin edeltävässä ulottuvuudessa, ammattikoulun käyneiden suhtautuminen on keskimääräistä kielteisempää, mutta muilta osin koulutuksen vaikutus on erilainen. Ruotsin kielen virallista tarvetta arvioitaessa korkeasti koulutetut eivät eronneet merkittävästi keskiasteen koulutuksen saaneista, mutta kiinnostus ottaa ruotsin kieli osaksi omaa elämää on korkeakoulutettujen joukossa keskimääräistä selkeästi suurempaa.

Myönteistä suhtautumista ruotsin viralliseen asemaan määritteli erityisesti hyvä kielitaito, kokemus kielitaidosta saadusta hyödystä sekä ruotsin kielen näkyminen omassa lähipiirissä. Sama näkyy halukkuudessa ottaa ruotsin kieli tiiviimmin osaksi omaa elämää.

Lukuun ottamatta perussuomalaisten kannattajia, suhtautuminen ruotsin kielen vahvistamiseen omassa arjessa nähdään puoluetäustasta riippumatta myönteisenä tai vähintään neutraalina asiana. Positiivisimmin suhtautuvat vihreiden, vasemmistoliiton, kokoomuksen ja kristillisdemokraattien kannattajat.

Kuvio 9. Elämää yli kielirajojen -ulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 1. faktorille voimakaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1-5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Yllä olevassa kuviossa vastaaja sijoittui esimerkiksi sitä lähemmäs kuvion oikeaa reunaa, mitä myönteisemmin hän suhtautuu elämään yli suomen- ja ruotsinkielisten rajojen. Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyysissä.

Pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuus: bättre folk -käsitkset istuvat tiukassa

Ruotsinkielisten näkeminen suomenkielisiä parempiosaisena bättre folk-väkenä on ilmiö, joka tulee usein esiin käsiteltäessä kieliryhmien välisiä jännitteitä. Osin kyse on siitä, että ruotsinkielisillä on monilla objektiivisilla mittareilla (terveys, koulutustaso, työllisyys, kestävät liitot) asiat keskimäärin paremmin kuin muulla väestöllä; osin on kyse siitä, että ruotsinkieliset halutaan stereotypisoida yhdenmukaiseksi ryhmäksi, jolle elämä on helppoa.³⁸

Ruotsinkielisiin on liitetty kiinteästi ajatus sosiaalisesta pääomasta; heitä pidetään suomenkielisiä menestyvämpinä, sosiaalisempina ja verkostoituneempina ja siksi onnellisempina ja onnekkaimpina.³⁹ Tämän tutkimuksen neljä väittämää (kuvio 10) muodostavat ulottuvuuden, jonka voidaan katsoa olevan tämän jännitteen ytimessä. Se on nimetty pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuudeksi.

Kuvio 10 osoittaa, että reilun kolmanneksen (36%) mielestä ruotsinkielisillä on keskimäärin hyvin samankaltainen taloudellinen asema kuin suomenkielisillä. Lähes puolet suomalaisista (45%) on eri mieltä. Tulos ei kerro, pitävätkö eri mieltä olevat ruotsinkielisten asemaa taloudellisesti parempana vai huonompana. Koska väittämä kuitenkin korreloi muiden ruotsinkielisten erillistä ja parempaa asemaa indikoivien väittämien kanssa, on oletettavaa, että vastaajien mielestä ruotsinkieliset ovat paremmassa asemassa kuin suomenkieliset.

Ei ole saatavissa koko väestöä koskevia tietoja siitä, miten kansalaisten varallisuus ja tulotaso jakautuvat äidinkielen mukaan. Kyselytutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että ruotsinkielisissä on hieman suomenkielisiä enemmän ylimpään tuloneljännekseen kuuluvia ja vähemmän alimpaan tuloneljännekseen kuuluvia.⁴⁰

Ruotsinkielisillä on tutkitusti suomenkielisiä kattavampi yhdistysverkosto ja kanssakäymisen kanavat, ja he toimivat suomenkielisiä aktiivisemmin yhdistyksissä ja järjestöissä.⁴¹ Kokevatko suomenkieliset, että ruotsinkielisten verkostoitumisessa on jotain negatiivista? Väite hyvä veli -verkostoista mittaa kielteistä stereotypiaa tiiviistä kanssakäymisestä hyötymisestä.

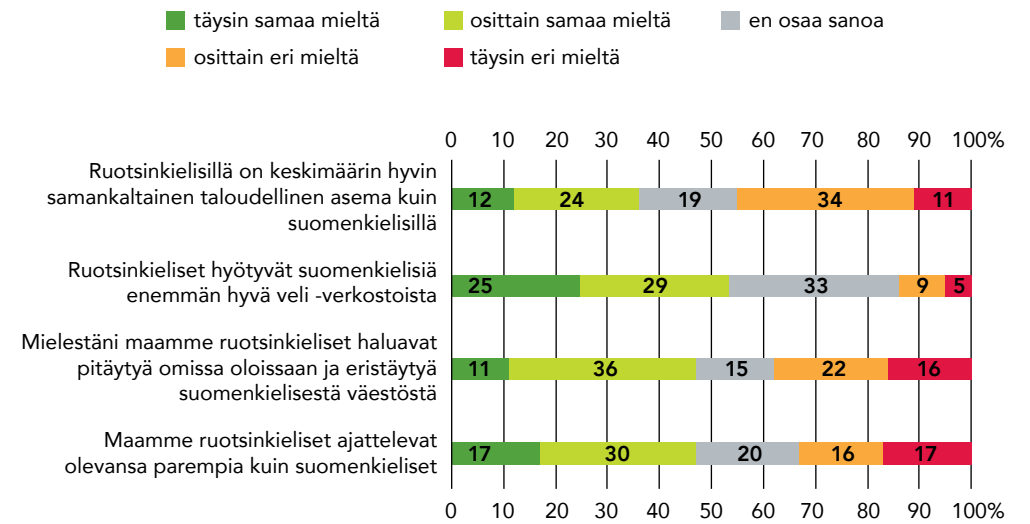
Noin puolet suomenkielisistä (54%) ajattelee, että ruotsinkieliset hyötyvät suomenkielisiä enemmän hyvä veli -verkostoista. Vain 14 prosenttia on väittämän kanssa eri mieltä. Kolmanneksella ei ole asiasta näkemystä.

Lähes puolet suomenkielisistä (47%) ajattelee, että ruotsinkieliset haluavat eristäytyä suomenkielisestä väestöstä. 38 prosenttia on päinvastaista mieltä. Osuuksissa ei ole tapahtunut selkeitä trendimuutoksia aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna.⁴²

Väittämään: ”Maamme ruotsinkieliset ajattelevat olevansa parempia kuin suomenkieliset” yhtyy lähes puolet (47%). Toista mieltä on 33 prosenttia. Viidennes vastanneista ei osaa ottaa asiaan kantaa.

Kokonaisuudessaan stereotypia suomenruotsalaisesta ”paremmasta väestä” saa osakseen enemmän kannatusta kuin vastustusta.

Kuvio 10. Väittämät jotka muodostavat pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuuden

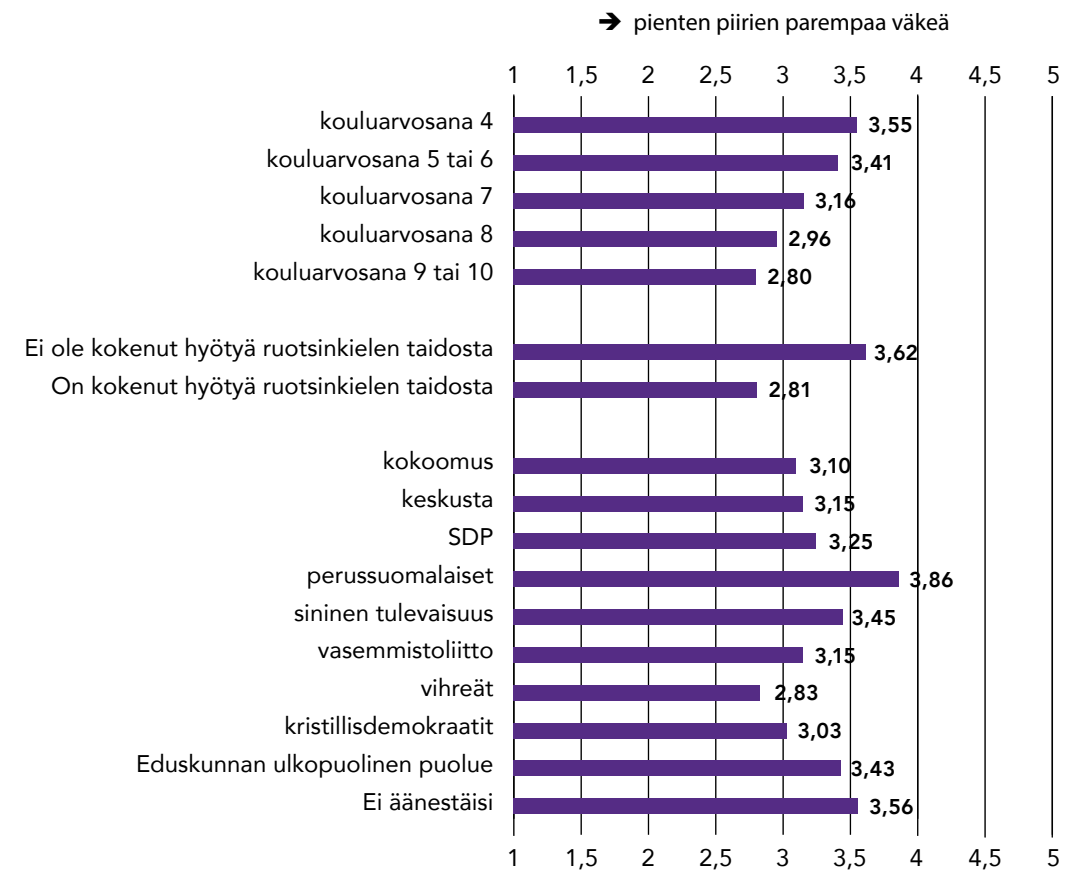
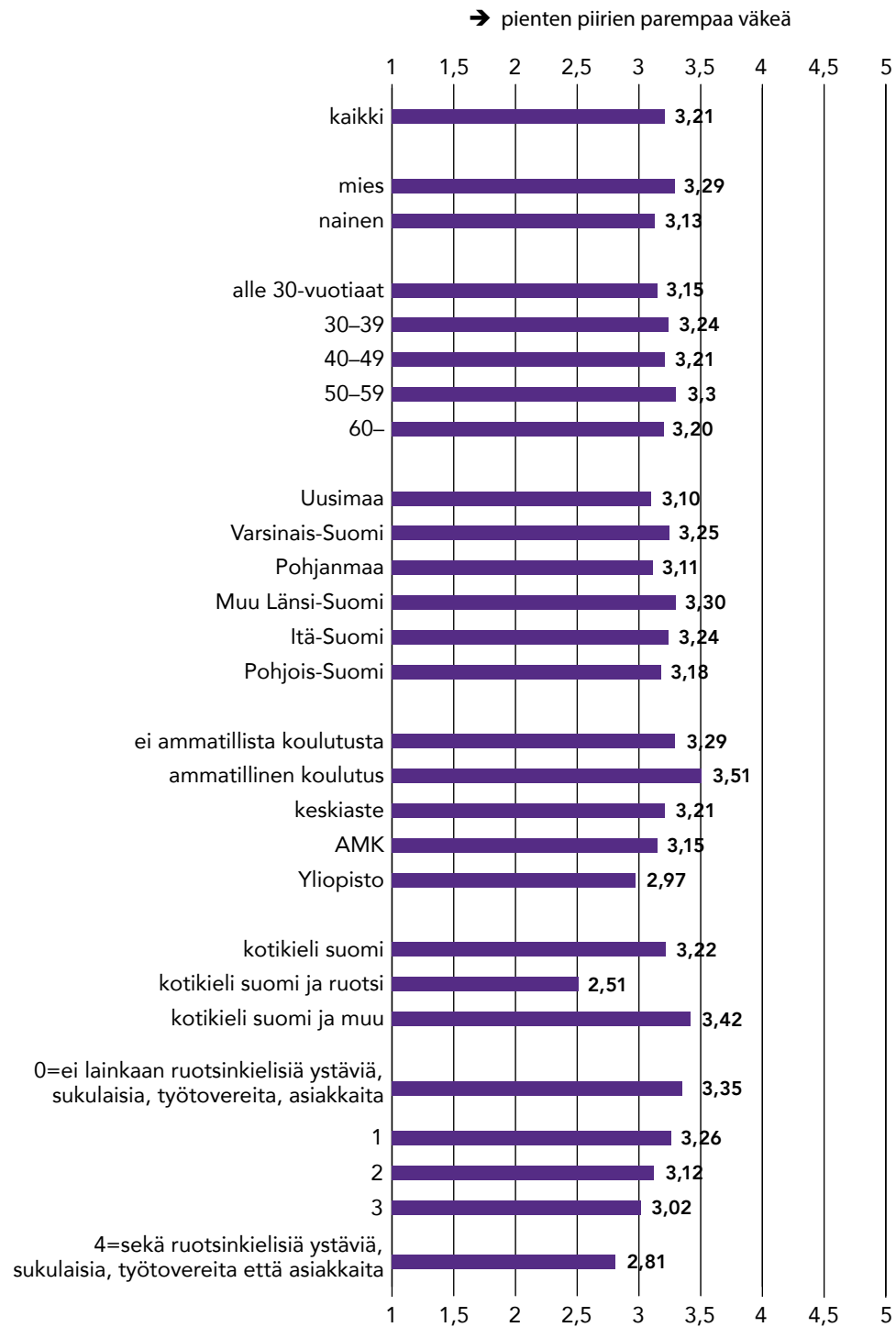

Heikko kielitaito ja vähäiset kontaktit vahvistavat ennakkoluuloja

Kuviossa 11 on tarkasteltu väestöryhmittäin suomalaisten sijoittumista pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuudella. **Kuvion 11** lukemat ovat **kuvion 10** väittämistä laskettuja keskiarvoja asteikolla 1–5. Mitä suuremman arvon muutuja saa, sitä taipuvaisempia vastaajat ovat ajattelemaan, että ruotsinkieliset pitävät itseään parempana väkenä, joka viihtyy ja verkostoituu keskenään.

Sukupuoli ja asuinalue eivät vaikuta suuresti näkemyksiin. Miehet ovat hieman naisia taipuvaisempia ajattelemaan, että ruotsinkieliset ovat pienten piirien parempaa väkeä. Maan eri alueiden välillä erot vain niukasti tilastollisesti merkitseviä ja kaiken kaikkiaan asenteet ovat varsin samankaltaisia eri osissa maata. Maakuntien välillä on tosin painotuseroja yksittäisissä asiakysymyksissä.

Kuvio 11. Pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuus väestöryhmittäin

SELITE: Keskiarvomuuttuja laskettiin liitetaulukon 1 pohjalta, 1. faktorille voimakkaimmin latautuneista väittämistä, jotka saivat arvoja välillä 1-5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Väittämät uudelleenkoodattiin saman asenteellisen orientaation mukaisesti, koska osa kysymyksistä latautui negatiivisesti ja osa positiivisesti faktoreille. Yllä olevassa kuviossa vastaaja sijoittuu esimerkiksi sitä lähemmäs kuvion oikeaa reunaa, mitä vahvemmin hän näkee ruotsinkieliset pienten piirien parempiosaisena väkenä. Tilastollisesti merkitsevät erot ryhmien välillä on mitattu Bonferronin testillä yksisuuntaisessa varianssianalyysissä.

Vastaajan ikä ei vaikuta käsityksiin, mutta koulutustausta vaikuttaa. Ammatillisen koulutuksen saaneet ovat korkeammin koulutettuja taipuvaisempia ajattelemaan, että ruotsinkieliset ovat ”pienien piirien parempaa väkeä”.

Jälleen merkittävimmät erot asenteissa liittyvät vastaajien omiin kontakteihin ruotsinkielisten kanssa. Kaksikielisissä kodeissa asuvat, paljon ruotsinkielisten kanssa tekemisissä olevat ja hyvin ruotsia osaavat pitävät keskimääräistä harvemmin ruotsinkielisiä parempana väkenä. Ne suomalaiset, joilta nämä kontaktit ja taidot puuttuvat, suhtautuvat ruotsinkielisiin ennakkoluuloisemmin.

Huomattavaa tosin on, että kaikki kansalaisryhmät painottuvat jonkin verran asteikon keskikohdan (**kuvio 11**) oikealle puolelle. Kaikissa vastajaryhmissä on siis jonkin verran epäluuloista mielialaa.

Puoluetausta erottelee vastaajia samansuuntaisesti kuin muissakin ulottuvuuksissa. Perussuomalaiset eroavat selvästi muiden puolueiden kannattajista. Heistä selvä enemmistö pitää ruotsinkielisiä pienten piirien parempana väkenä. Toiseksi eniten tätä mielialaa on sinisen tulevaisuuden kannattajissa. Vihreissä näin ajatellaan keskimääräistä harvemmin.

Joka kymmenes lukeutuu ruotsin kielen virallisen aseman ehdottomiin vastustajiin

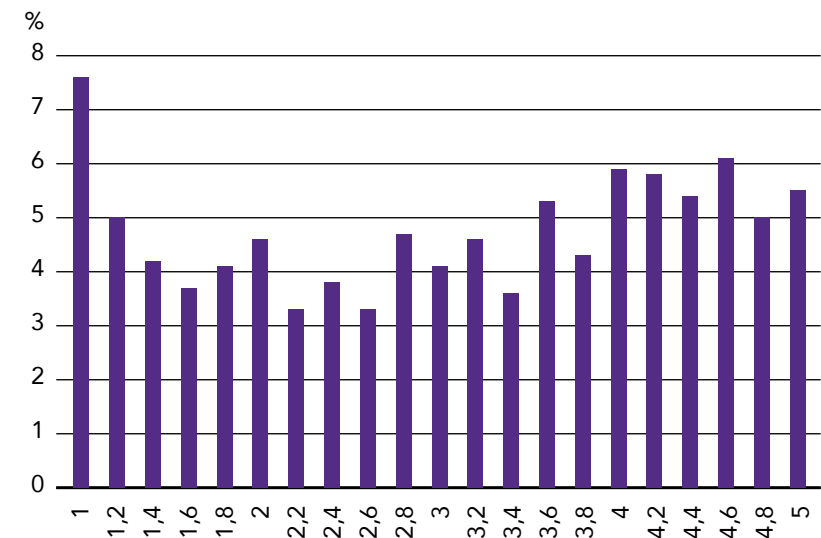
Kuviot 12–14 havainnollistavat, miten kansalaisten näkemykset jakautuvat prosentuaalisesti edellä käsitellyissä ulottuvuuksissa. Kunkin pylvään korkeus indikoi, kuinka monta prosenttia vastaajista sijoittuu vastauksiensa keskiarvon perusteella kuvion kuhunkin kohtaan.

Esimerkiksi ruotsin kielen virallista tarvetta koskevalla ulottuvuudella noin 8 prosenttia vastaajista (vasemmalla sijaitseva pylväs) vastustaa jokaisessa ulottuvuuden kysymyksessä ruotsin kielen virallista asemaa (vastausten keskiarvo on 1,0 asteikolla 1–5).

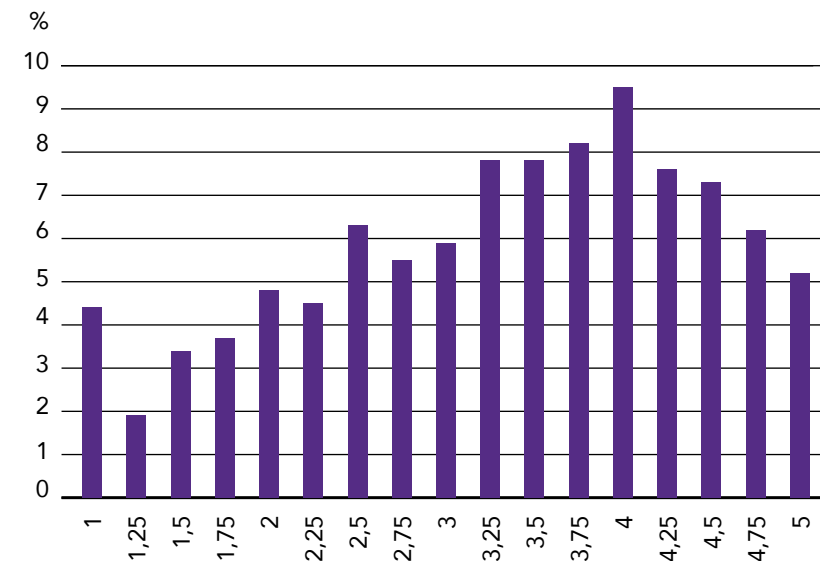
Kuvio siis osoittaa, että niitä, jotka vastustavat jyrkästi sekä ruotsin kielen perustuslaillista asemaa, niin kutsutta pakkoruotsia ja vaatimusta virkamiesten ja poliitikkojen hyvästä ruotsin kielen taidosta, on suhteellisen paljon. Toisaalta myös päinvastaista mieltä olevia on lukumääräisesti melko paljon (**kuvion 12** oikealla sijaitsevat pylväät). Vastaajien asenteellinen jakautuminen on siis kaukana normaalijakaumasta, jossa eniten vastaajia sijoittuu jakauman keskelle.

Kuviot 12, 13 ja 14. Vastaajien jakautuminen (%) ruotsin kielen virallinen tarve -ulottuvuudella (kuvio 12), elämää yli kielirajojen -ulottuvuudella (kuvio 13) ja pienten piirien parempiosaiset -ulottuvuudella (kuvio 14).

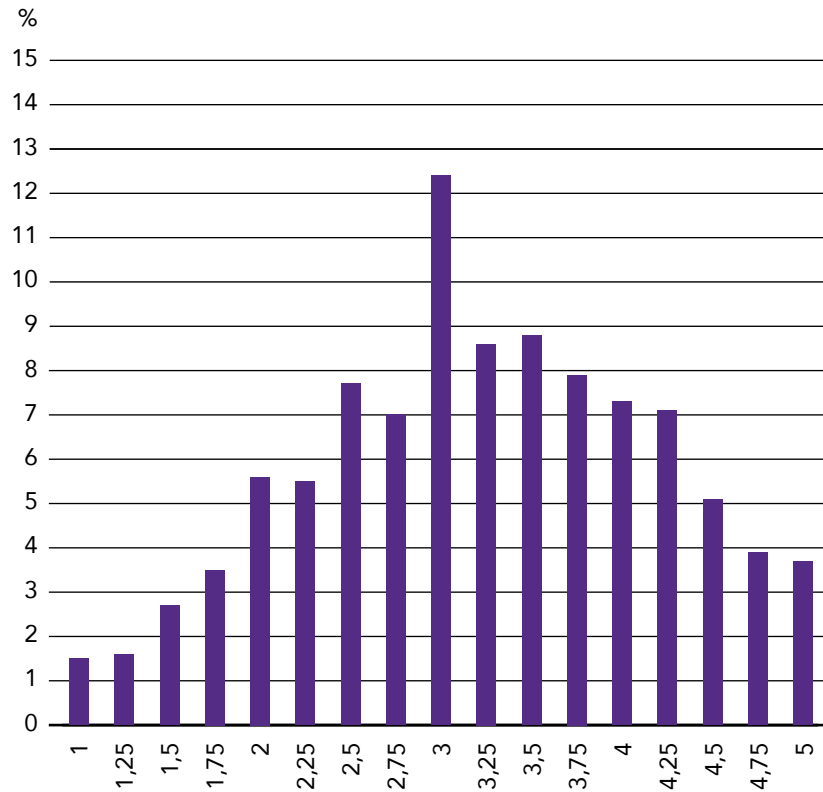
Kuvio 12. Ruotsinkielen virallinen tarve

Kuvio 13. Elämää yli kielirajojen

Kuvio 14. Pienten piirien parempiosaiset

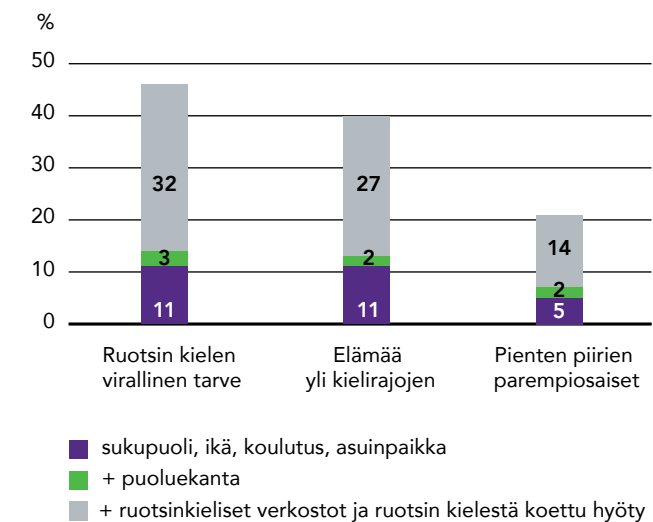
Kuvio 13 osoittaa, että kielirajat ylittävään elämään erittäin positiivisesti tai positiivisesti suhtautuvien osuus on hyvin suuri (oikean laidan palkit). Noin 60 prosenttia suhtautuu positiivisesti ruotsinkieleen ja tiiviimpään kanssakäymiseen ruotsinkielisten kanssa. Sen täysin tyrmääviä on puolestaan noin puolet vähemmän kuin niitä, jotka tyrmäävät ruotsin kielen virallisen tarpeen (kuvio 12).

Mielipiteet pienten piirien parempiosaiset-ulottuvuudella (kuvio 14) ovat hyvin lähellä normaalijakaumaa. Täsmälleen ulottuvuuden keskellä on hyvin suuri osuus. Vastakkaisten laitojen näkemykset eivät korostu. Ruotsinkielisiä todella vahvasti pienten piirien parempiana väkenä pitäviä ei ole paljon (kuvion oikea laita), ja vielä vähemmän on niitä, jotka eivät liitä heihin minikäänlaisia parempiosaisen kansanosan piirteitä (kuvion vasen laita).

Vain kymmenesosa asenteista selittyy vastaajan taustalla

Kuinka paljon ruotsin kieleen kohdistuvia asenteita eri ulottuvuuksilla voidaan selittää vastaajien kuulumisella johonkin yhteiskuntaryhmään (sukupuoli, ikä ja asuinpaikka) ja kuinka paljon ne selittyvät puoluekannalla ja ruotsin kielen hyödyllisyydellä ja kontaktiverkostoilla? Tätä mitataan lineaarisessa regressioanalyysissä (ks. liitetaulukko 2) muodostetuilla malleilla ja niiden selitysasteilla. **Kuvio 15** havainnollistaa, kuinka paljon pelkät sosiodemografiset muuttujat (sukupuoli, ikä ja asuinpaikka) selittävät asennevaihtelusta kullakin ulottuvuudella ja kuinka paljon selitysaste kasvaa, kun selittäviksi tekijöiksi lisätään puoluekanta ja kokemus ruotsin hyödyllisyydestä sekä ruotsinkielisten kontaktien laajuus.*

Kuvio 15. Kuinka paljon taustamuuttujat selittävät asenteiden vaihtelua eri ulottuvuuksilla

Selitetty varianssi asenneulottuvuuksilla. Ensimmäisessä mallissa selittävinä tekijöinä sukupuoli, ikä, asuinpaikka ja koulutus. Toiseen malliin on lisätty selittäviksi tekijäksi puoluekanta. Kolmanteen malliin on lisätty edellä mainittujen tekijöiden lisäksi selittäviksi muuttujiksi ruotsinkielisten verkostojen kattavuus ja ruotsin kielestä koettu hyöty.

* Arvio omasta ruotsin kielen taidosta (kouluarvosana) jätettiin malleista pois, koska se korreloi liian paljon muiden muuttujien kanssa ja johti multikollinearisuuteen ja epäluotettaviin estimaatteihin regressioyhtälöissä.

Sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka selittävät noin kymmenen prosenttia vastaajien ruotsin kielen virallista tarvetta ja yli kielirajojen tapahtuvaa elämää koskevista asenteista. Selityksastetta ei voida pitää kovin korkeana. Puoluekannan lisääminen malliin lisää selityksastetta vain vähän: puoluekannalla ei siis ole paljon taustamuuttujista riippumatonta selitysvoimaa näissä ulottuvuuksissa. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että monet vihreiden kannattajista ovat yliopistokoulutettuja naisia ja monet perussuomalaisten kannattajista ammattikoulun käyneitä miehiä.

Koettu hyöty ruotsista ja ruotsinkielisten verkostojen kattavuus (ystävät, sukulaiset, työkaverit ja asiakkaat) lisää selityksastetta noin 30 prosentilla molemmissa ulottuvuuksissa. Sen merkitys on siis kiistaton.

Käsityksiä ruotsinkielisistä pienten piirien parempiosaisina on sen sijaan vaikeampi selittää taustamuuttujilla. Sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka selittävät vain viisi prosenttia vastaajien asenteista eikä puoluekanta tuo tässäkään tapauksessa erityistä itsenäistä lisäarvoa malliin. Lisäksi koettu hyöty ruotsista ja ruotsinkielisten verkostojen kattavuus nostavat mallin selityksastetta vaatimattomasti kahteen edelliseen ulottuvuuteen verrattuna. Tämä korostaa sitä, että käsitykset ruotsinkielisistä pienten piirien parempiosaisina ovat jossain määrin niin läpäiseviä suomenkielisten keskuudessa, ettei niitä voida selittää kovin hyvin edes kattavalla taustamuuttujavalikoimalla.

Johtopäätökset

Arjen kaksikielisyys jakaa kansalaisten mielipiteitä

Suomenkielisten selvä enemmistö suhtautuu ruotsin kieleen yleisellä tasolla myönteisesti. Enemmistö pitää ruotsia kiinteänä osana suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ruotsin kielen taito koetaan tärkeäksi pohjoismaisten suhteiden kannalta. Myös ruotsinkieliset palvelut saavat periaatteellisella tasolla kansalaisten enemmistön tuen.

Täysin varauksetonta tukea ei saa kuitenkaan yksikään ruotsin kielen ja ruotsinkielisten aseman säilyttämistä koskeva yleisluontoinen väittämä. Mielipiteet jyrkkenevät konkreettisissa kysymyksissä. Näissä kysymyksissä suomenkieliset jakautuvat karkeasti ottaen kahteen leiriin.

Puolet suomenkielisistä ei esimerkiksi koe hyötynensä ruotsin kielestä millään tavalla ja myös ruotsin kielen opiskelun pakollisuus herättää vastustusta. Ruotsin kielellä tarjottavien julkisten palveluiden turvaamiseen suhtaudutaan nihkeämmin, mikäli ruotsinkieliset pystyvät asioimaan myös suomeksi.

Vaikka eri kansalaisryhmien mielipiteet vaihtelevat eri asiakysymyksissä, asenteisiin vaikuttaa kautta linjan se, kuinka hyvä oma ruotsin kielen taito on ja kuinka tiiviisti suomenkieliset ovat tekemisissä ruotsinkielisten kanssa. Hyvä kielitaito ja monipuoliset kontaktit vahvistavat myönteistä asennetta.

Hienoisen poikkeuksen muodostaa ainoastaan ajatus ruotsinkielisistä ”pienten piirien parempiosaisina”. Tämän stereotypian kohdalla kansalaisten erilaisilla taustatekijöillä on kaikkein vähiten selitysvoimaa. Taipumusta nähdä ruotsinkieliset ”parempana väkenä” on suhteellisen tasaisesti kaikissa kansalaisryhmissä. Eniten asenne-eroihin vaikuttavat kuitenkin jälleen kielitaito ja kontaktit ruotsinkielisiin: stereotyyppiset käsitykset ovat hieman harvinaisempia niiden kohdalla, jotka kohtaavat ruotsinkielisiä arjessaan.

Asenneilmapiiri on muuttunut

Julkisessa keskustelussa asenneilmapiirin koveneminen on liitetty erityisesti viime vuosiin. RKP:n jääminen ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin hallituksen ulkopuolelle ja ruotsin kieleen kriittisesti suhtautuvan perussuomalaisten nousu hallitukseen on herättänyt huolta ruotsinkielisten keskuudessa. Tämä tutkimus myös osoittaa, että perussuomalaisten suhtautuminen ruotsinkieleen

ja ruotsinkielisiin on kaikilla mittareilla kielteisempää kuin muiden puolueiden kannattajien, mukaan lukien perussuomalaisista irtautuneiden sinisten.

Toisaalta vertailu aiempiin tutkimuksiin osoittaa, ettei ruotsin kieltä ja ruotsinkielisiä koskevissa asenteissa ole tapahtunut viime vuosien (2014–2017) aikana merkittäviä muutoksia. Sen sijaan muutokset ovat tapahtuneet pääosin pidemmällä aikavälillä.

Vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen verrattuna yhä harvempi kokee, että Suomen johtavien poliitikkojen tulee hallita ruotsin kieli ja että viranhaltijoille tulee asettaa ruotsin kieltä koskevia vaatimuksia. Yhä useamman mielestä ruotsin kieli ei ole enää olennainen osa yhteiskuntaa. Vaikka ruotsin tukeminen on yhä suhteellisen vankkaa, on se selvästi heikentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ruotsin kielen aseman heikentämisestä on tullut vuosikymmenen aikana sosiaalisesti hyväksytympää.

Kieliryhmien elinpiirit ovat etäällä toisistaan

Nuivaa asennoitumista ruotsia kohtaan määrittelevät useat samat taustatekijät, oli kyse ruotsin kielen virallisesta asemasta, kielirajat ylittävästä kanssakäymisestä tai käsityksistä siitä, että ruotsinkieliset ovat pienissä piireissä viihtyviä parempiosaisia.

Ensinnäkin kyse on sukupolvien välisistä eroista. Nuorimmat ikäluokat eivät suhtaudu ruotsin kieleen yhtä myönteisesti kuin vanhemmat ikäpolvet ja erityisesti tämä näkyy suhtautumisessa ruotsin kielen viralliseen asemaan. Vanhemmissa ikäryhmissä ruotsia pidetään edelleen olennaisena osana suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Nuoremmissa ikäryhmissä tämänkaltaisen ajattelu ei enää ole itsestäänselvyys.

Eräs ikäryhmien välisiä eroja selittävä tekijä voi liittyä muuttuneisiin koulutusvaatimuksiin. Vuodesta 2005 lähtien ruotsin kirjoittaminen osana ylioppilaskoetta on ollut vapaaehtoista, ja yhä useammat nuoret, erityisesti pojat, jättävät ruotsin kirjoittamatta. Kun kosketus kieleen heikkenee, myös asenteet muuttuvat kielteisemmiksi. Kuten tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, eniten asenteisiin vaikuttaa vastaajan kielitaito. Jos ruotsi jää oppimatta, myös asenteet muokkautuvat kielteiseksi. Jopa peruslukutaitoa kohtaan on koettu ”en tarvitse sitä missään”-asennetta.⁴³ Ei ole ihme, että ruotsin kieli on puristuksessa uusien ikäluokkien keskuudessa.

Toisekseen asenteet ovat kytköksissä kieliryhmien välisiin kontakteihin. Vähäiset tai olemattomat ruotsinkieliset kontaktit ovat selkeässä yhteydessä ruotsin kielen vastaisiin asenteisiin. Ja kuten tämäkin tutkimus osoittaa, 40 prosentilla suomenkielisistä ei ole lainkaan kontakteja ruotsinkielisiin tai

ruotsin kieleen. Jos kontakteja ei ole, kokemus siitä, ettei ruotsista ole ollut mitään hyötyä elämässä mitä todennäköisimmin vahvistuu.

Kun kanssakäyminen kieliryhmien välillä on olematonta, on monien suomenkielisten vaikea samastua ruotsinkielisten kokemuksiin huolenaiheisiin. Ruotsin kieli ei tutkitusti kuulu eniten suomalaisia hiertäviin yhteiskunnallisiin asiakysymyksiin⁴⁴, vaikka se mielipiteitä jakaakin.

Ruotsinkielisille kielikysymykset ovat puolestaan elintärkeitä. Kielikysymyksen politisoituminen heijastuu erityisesti ruotsinkielisten kokemusmaailmaan. Ruotsinkieliset esimerkiksi näkevät isoja puutteita ruotsinkielisissä julkisissa palveluissa ja ovat huolestuneita uudistuksista, jotka voivat heikentää heidän asemaansa⁴⁵. Suomenkielisillä on vaikeuksia tunnistaa näitä huolia. Päinvastoin, moni ajattelee tämänkin tutkimuksen valossa, että ruotsinkielisillä on asiat erinomaisesti, jopa liian hyvin.

Kanssakäymistä on vahvistettava

Vähäinen kanssakäyminen suomen- ja ruotsinkielisten välillä lisää välinpitämättömyyttä ja jopa ruokkii kielteisiä käsityksiä ruotsin kielestä ja maamme ruotsinkielisistä.

Suomenkielisillä on myös suhteellisen paljon ennakkoluuloja. Heistä vajaa puolet ajattelee, että ruotsinkieliset haluavat pitäytyä omissa oloissaan ja eristäytyä suomenkielisestä väestöstä. Osa suomenkielisistä siis ajattelee, ettei ruotsinkielisillä ole halua nykyistä tiiviimpään kanssakäymiseen.

Rohkaisevaa kuitenkin on, että nykyistä moninaisempaan vuorovaikutukseen on valmiutta lähes kaikissa kansalaisryhmissä eri puolilla maata. Nekin, joilla on heikohko kielitaito tai joilla on vähän ruotsinkielisiä kontakteja, suhtautuvat varsin positiivisesti kielirajat ylittävään kanssakäymiseen. Suuri osa suomenkielisistä haluaisi oppia ruotsia paremmin ja kaksikielisiä kouluja kohtaan tunnetaan runsaasti kiinnostusta. Nykyistä aktiivisempaa kanssakäymistä ruotsinkielisten kanssa kannattaa huomattavasti suurempi osuus suomalaisista kuin sitä vastustaa.

Tulokset osoittavat siis, että motivaatiota kieliryhmien nykyistä monipuolisempaan kanssakäymiseen on suomenkielisten keskuudessa runsaasti, ja juuri tämä olisi tehokkain keino vahvistaa myönteistä asenneilmapiiriä. Jos suomen- ja ruotsinkieliset olisivat enemmän tekemisissä toistensa kanssa, myös kiinnostus kielen oppimiseen voisi kohentua. Kouluissa voitaisiin esimerkiksi kokeilla nykyistä laajemmin oppilasvaihtoa, jossa suomenkieliset oppilaat olisivat ruotsinkielisessä ympäristössä ja toisinpäin.

Suomen- ja ruotsinkielisten välejä käsiteltäessä viitataan usein siihen, että ruotsinkielisten asema on viime kädessä riippuvainen siitä, onko suomenkielisillä poliitikoilla ja viranhaltijoilla ja toisaalta tavallisilla kansalaisilla hyvätahtoisuutta (goodwill) ruotsin kieltä kohtaan⁴⁶.

Onkin paradoksi, että kun ruotsin kielen asema pyritään turvaamaan pitämällä kiinni yksikielisistä ratkaisuisista ja ympäristöistä, tullaan samalla vahvistaneeksi tiettyjen kansalaisryhmien kielteisiä asenteita ja toisaalta tiettyjen ryhmien välinpitämättömyyttä ruotsin kieltä kohtaan. Tämän tutkimuksen perusteella tehokkain tapa vaikuttaa kansalaisten asenteisiin vaikuttaisi olevan vuorovaikutuksen lisääminen kieliryhmien välillä.

Kommentti – Nils Erik Forsgård, Magma:

e2:n tutkimus osoittaa: asenteet ruotsinkielisiä kohtaan ovat pysyneet vakaina viimeisen vuosikymmenen

Asenteissa ei ole tapahtunut viime vuosina suuria muutoksia suuntaan tai toiseen, kun tuloksia verrataan Magman vuosina 2008 ja 2013 teettämiin kyselyihin. Yksi merkittävimmistä tuloksista liittyy kuitenkin suomenkielisten ja ruotsinkielisten arkiseen ja ammatilliseen kanssakäymiseen. Noin 40 prosentilla vastaajista ei ole lainkaan kontakteja ruotsinkielisiin. Ja huolestuttavaa on, että ruotsinkielisten keskuudessa vastaava luku saattaa olla vielä paljon suurempi. Suomen ja ruotsinkielisten väliltä puuttuu, yksittäisistä aloitteista huolimatta, sekä yhteistä perspektiiviä että fyysisiä ja henkisiä kohtaamisareenoita. Tätä on pidettävä isona ongelmana, melkein pä demokraattisena ongelmana. Keskustelu kaksikielisistä kouluista osoittaa, ettei ongelmaan ole helppoa ratkaisua.

Kun tutkimusta tarkastellaan pelkästään ruotsinkielisestä näkökulmasta, on syytä kiinnittää huomiota erityisesti kolmeen seikkaan.

Ymmärrys ruotsin kieltä kohtaan horjuu erityisesti miesten, perussuomalaisten kannattajien sekä alemman koulutuksen tai ammatillisen koulutuksen omaavien henkilöiden keskuudessa. Tämä on havaittu aiemmissa tutkimuksissa ja havaitsemme sen nyt uudelleen. Ymmärrys ruotsin kieltä kohtaan näyttää horjuvan myös sellaisten maahanmuuttajien keskuudessa, jotka ovat naimisissa suomenkielisen kanssa. On myös syytä huomata, että maantieteelliset erot asenteissa ovat pieniä: suhtautuminen ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin on Itä-Suomessa yhtä positiivista (tai negatiivista) kuin

muualla maassa. Tätä voidaan pitää yllättävänä havaintona, joka on täysin ristiriidassa yleisten oletusten ja uskomusten kanssa.

Tämän tutkimuksen tulokset näyttävät vahvistavan myös toisen kehityskulun. Ajatushautomo Magman Suomi Nyt / Finland Nu - tutkimus demokratiasta keväällä 2017 (Taloustutkimus) osoitti hyvin selvästi, että erityisesti suomalaiset naiset kantavat suvaitsevaisuuden lippua. Näin näyttää olevan myös kielikysymyksen kohdalla. Naisilla on yleisellä tasolla huomattavasti positiivisempi suhtautuminen ruotsin kieleen (ja muihin kieliin) kuin miehillä. Tulokset noudattelevat yleiseurooppalaista kehystä-. Myös muissa Euroopan maissa heikosti koulutettu miehet tukevat äärilaitojen puolueita ja suhtautuvat negatiivisesti vähemmistöihin ja maahanmuuttajiin. Asia voidaan myös ilmaista seuraavasti: ilman naisia Suomi olisi hyvin synkkä paikka.

Tutkimuksen kolmannessa osassa esitellään väittämiä, jotka liittyvät suomenkielisten ennakoluuloihin. Väittämien osittainen vaikeaselkoisuus johtaa suurin eroihin vastauksissa. Selkeitä johtopäätöksiä ei oikeastaan voida tehdä muilta osin kuin, että väittämät vahvistavat sekä maantieteellisen että henkisen etäisyyden olemassaoloa suomen- ja ruotsinkielisten välillä. Ns. ”hyvä veli verkosto” ei ole erityisesti mikään ruotsinkielisten ominaisuus. Tällaisia verkostoja, myös naisten välisiä, on kaikkialla maassamme, kaikkien virallisten kieliryhmien välillä.

Millaisia johtopäätöksiä tutkimuksesta pitäisi tehdä?

Suomenkielisessä julkisuudessa ruotsin kieltä käsitellään kysymyksenä ruotsin pakollisesta opetuksesta kouluissa. Ruotsinkielisten puolella pelkona on, että kysymys niin sanotusta ”pakkoruotsista” kätkee sisälleen jonkin täysin muun agendan tai samanaikaisen yrityksen lakkauttaa ruotsi lakisääteisenä kansalliskielenä. Tällaista agendaa on kuitenkin vaikea havaita vakiintuneissa puolueissa, mutta se on ehkä olemassa perussuomalaisten keskuudessa. e2:n tutkimus osoittaa, että ymmärrys ruotsin kielen kansalliskieliasemaa kohtaan ei ole yhtä suurta nuorten kuin ikääntyneiden eli yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Tämä trendi on näkynyt myös Magman omissa tutkimuksissa. Nyt kysymys on siitä, millaisia johtopäätöksiä tästä voidaan ja pitäisi tehdä.

Yksiselitteinen tosiasia on, että kiinnostus ruotsin kieltä kohtaan on vähentynyt viime vuosina erityisesti nuorten keskuudessa. Tämä johtuu varmasti osittain siitä, ettei ruotsin kieltä ole pakko kirjoittaa ylioppilaskirjoituksissa. Mutta se liittyy osittain myös niin sanottuun digitalisaatioon, joka eittä-mättä on lisännyt taitoa ymmärtää ja puhua englantia, mutta joka on toisaalta myös heikentänyt kiinnostusta muita kieliä kohtaan. Välinpitämättömyys

vieraita kieliä kohtaan näyttäisi olevan merkittävä haaste kouluviranomaisille. Erityisesti ammatillisen koulutuksen saaneilla on heikko kielitaito, vaikka juuri heidän keskuudessaan kielitaito olisi suuri etu.

Tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa vastaajista sanoo olevansa kylälästynyt kielikeskusteluun. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että ruotsinkielisiin liittyvää propagandaa tuottaa pieni anonyymien fanaatikkojen klikki Suomi24:n tai Hommafoorumien kaltaisilla vihafoorumeilla.

Kommentti – Karina Jutila, e2: Kielikylypyä aikuisille ja lapsille

Göteborgin ainoa ruotsinsuomalainen koulu suljetaan, kertoi Sisuradio vuoden alussa. Uutinen on saanut jatkoa: nyt kaupungissa pohditaan, miten kaksikielinen opetus voitaisiin turvata. Vähemmistön oikeuksista yritetään pitää kiinni.

Suomessa tilanne on toinen. Tämä tutkimus osoittaa, että enemmistö suomenkielisistä suhtautuu ruotsin kieleen myönteisesti eivätkä ruotsinkieliset palvelut ole uhattuina. Keskustelu ”pakkoruotsista” ei tarkoita laajaa ruotsivastaisuutta.

Ison kuvan takana on kuitenkin huolestuttava asia: suomenkieliset nuoret suhtautuvat vanhempia välinpitämättömämmin tai kielteisemmin ruotsin asemaan ja ruotsinkielisiin palveluihin.

Tämä voi heijastua ruotsin asemaan tulevana vuosikymmeninä. Nuorten asenteet ovat huomisen aikuisten – vanhempien ja päättäjien – asenteita, jos suuntaus jatkuu.

Mitä tilanteelle voidaan tehdä? Ainakin aika ja voimavarat kannattaa suunnata käytännön ratkaisuihin, ei ongelmien voivotteluun.

Lähtökohdaksi kannattaa ottaa tämän tutkimuksen toinen tulos: ennakoluulot ja asenteet ovat sidoksissa omaan kielitaitoon ja siihen, onko kanssakäymisissä ruotsinkielisten kanssa.

Siksi kannattaisi kehittää vuosikymmenen mittainen iso hanke, jossa tarjotaan kaikille suomenkielisille lapsille arjessa kiinni oleva kosketus ruotsin kieleen ja ihmisiin yli kieli- ja kulttuurirajojen. Idea on sukua Suomen Kulttuurirahaston Taidetestaajat-hankkeelle, jossa jokaiselle peruskoulun kahdeksaluokkalaiselle tarjotaan mahdollisuus kokea taidetta – myös selaista, johon moni ei muuten saa kosketusta.

Perheiden erilaisten tilanteiden vuoksi koulut ovat varmin tie vuoropuheluun ja yhdessä tekemiseen yli kielirajojen. Hankkeessa pitäisi tarjota jokaiselle lapselle mahdollisuus kielikylypyyn harrastuksen, koulun, leirikoulun, luokkaretken, matkan tai vierailun kautta. Tämän ei pidä olla kiinni vanhempien varallisuudesta, asenteista tai elämäntilanteesta.

Lasten ”kielidialogin” jatkoksi tarvitaan nykyistä enemmän vaihto-opiskelupaikkoja nuorille. Esimerkiksi voidaan ottaa Kalajoen ja Pedersören lukiodien vaihtoyhteistyö. Mallia kannattaisi kehittää edelleen ja kopioida muualle Suomeen. Perusteltua olisi levittää idea myös ammattioppilaitoksiin, koska kieli-asetteet ja -taito ovat sidoksissa koulutustasoon, kuten tämä tutkimus osoittaa.

Opiskelijavaihto edellyttää opettajien innostusta, markkinointia ja toimitaan suunnattuja apurahoja. Nuoren into oppia kieltä ei saisi latistua siihen, ettei kotoa liikene matkarahaa.

Kolmas kehittämiskohde on aikuisten kielitaito. Tämän tutkimuksen mukaan selkeä enemmistö keski-ikäisistäkin haluaa osata ruotsia paremmin ja tähän kysyntään kannattaa vastata kampanjalla. Alkuna voisivat olla helpot vuoroaikutilanteet työpaikoilla, kuten juttelu lounastauoilla tai työmatkoilla.

Kampanja auttaisi pääsemään suomalaiskansallisen ujoisteluun yli, ja entistä useampi laittaisi näkyviin Jag önskar att svenskspråkiga skulle tala svenska med mig -rintanapin. Toteutusideoita voisi napata liikunta- ja terveystkampanjoista.

Kaikenikäisten kielenoppimista tukee se, että kieltä kuullaan ja nähdään. Siksi kannattaa pohtia, onko esimerkiksi päätös keskittää Yleisradion ruotsinkieliset tv-ohjelmat yhdelle kanavalle tästä näkökulmasta perusteltu. Musiikki, elokuvat ja tv-sarjat ovat käteviä keinoja oppia, ja osaaminen ja mukavat kokemukset ovat tie asenteisiin.

Svenska dagen on päivä, jolloin eturivin suomalaiset yli kielirajojen liputtavat näyttävästi ruotsin kielen puolesta. Tärkeämpää on kuitenkin se, mitä teemme vuoden muina päivinä. Tänä vuonna voisimme käyttää ne päivät uusien, isojen ja vaikuttavien hankkeiden suunnitteluun ja lanseerata ne yhdessä ruotsalaisuuden päivänä 6.11.2018.

VIITTEET

- 1 Valtioneuvoston kanslia 2012.
- 2 ks. Karvonen 2000; 2014, Bengtsson 2011.
- 3 Birnir 2007, 21.
- 4 Paloheimo 2008, Bengtsson 2005; 2011, Sundberg 2006; Westinen 2015.
- 5 Grönlund & Kestilä-Kekkonen 2015.
- 6 Meinander 2006, 10-11.
- 7 McRae 2007, 18-19.
- 8 Bengtsson 2011, Grönlund 2011a; Heikkilä 2011.
- 9 Grönlund 2011a.
- 10 ks. Westinen 2015.
- 11 Isaksson 2011, 51-52.
- 12 Grönlund & Westinen 2012, Samforsk 2014; Westinen 2015.
- 13 esim. Magma 2008, Samforsk 2014.
- 14 Lindell 2016, 45.
- 15 mt.
- 16 mts., 32.
- 17 Westinen 2015, 147.
- 18 ks. esim. Paloheimo 2008; Grönlund & Westinen 2012; Westinen 2015; Pitkänen & Westinen 2016.
- 19 Lindell 2016, 32.
- 20 Magma 2008. Tutkimukset toteutettiin käyntihaastatteluna, ja otos vastaa Suomen aikuisväestöä. Vuoden 1996 tutkimuksen (n=967) vastaajista 97 prosenttia oli suomenkielisiä ja 2 prosenttia ruotsinkielisiä. Vuoden 2008 tutkimuksessa (n=1012) osuudet olivat 96 ja 2 prosenttia.
- 21 von Schoultz 2013, Samforsk 2014. Vuoden 2013 tutkimus oli jatkoa Magman 1996 ja 2008 teettämille kyselyille. Siihen vastasi 1038 15-79-vuotiasta suomalaista. Samforskin tutkimus toteutettiin kyselynä satunnaisotoksella, joihin valikoitui 20 000 (Tampere) ja 15 000 (internet) 18-79-vuotiasta suomenkielistä henkilöä. Kyselyyn vastasi 7358 vastaajaa.
- 22 ks. Grönlund 2011b, 209.
- 23 Ylioppilastutkintolautakunta 2017.
- 24 Samforsk 2014.
- 25 Lindell 2016, 86.
- 26 ks. esim. Suominen 2017
- 27 Samforsk 2014.
- 28 Lindell 2016, 27.
- 29 Borg 2017.
- 30 Lindell 2016, 60.
- 31 Suominen 2017.
- 32 Magma 2008.
- 33 ks. von Schoultz 2013, Samforsk 2014.
- 34 Savon Sanomat 2016, Suominen 2017.
- 35 ks. mt.
- 36 Ylioppilastutkintolautakunta 2017.
- 37 Savon Sanomat 2010.
- 38 ks. Heikkilä 2011.
- 39 mt. 19-21.
- 40 Karvonen & Paloheimo 2003, Paloheimo 2007; Borg & Grönlund 2011, Grönlund & Kestilä-Kekkonen 2015
- 41 Kreander 2006.
- 42 ks. Magma 2008.
- 43 Helsingin Sanomat 2017.
- 44 Grönlund & Westinen 2012.
- 45 ks. Suominen 2017
- 46 Grönlund 2011b; Suominen 2017

KYSELYTUTKIMUKSEN KYSYMYPATTERISTO

1. Ruotsinkieli on olennainen osa suomalaista yhteiskuntaa
2. Suomen kaksikielisyydestä on hyötyä ainoastaan ruotsinkielisille
3. Maamme johtavien poliitikkojen tulee hallita sekä suomen että ruotsinkielet
4. Olisi vahinko, jos ruotsinkieli ja kulttuuri häviäisivät Suomesta
5. Mielestäni kaikkien oppilaiden pitäisi jatkossakin opiskella ruotsia peruskoulussa
6. Ruotsinkielisiä syrjitään Suomessa
7. Maamme ruotsinkieliset ajattelevat olevansa parempia kuin suomenkieliset
8. Minkälaisiksi arvioit suomenkielisten ja ruotsinkielisten väliset suhteet Suomessa? *
9. Miten suomen- ja ruotsinkielisten väliset suhteet ovat mielestäsi muuttuneet viime vuosien aikana? **
10. Jokaiselta valtion virkamieheltä on edellytettävä hyvää ruotsinkielen taitoa
11. Ruotsinkielen taitoa tarvitaan hyvien pohjoismaisten suhteiden ylläpitämiseen
12. Ruotsinkielisiin palveluihin käytetään liikaa julkisia varoja
13. Haluaisin osata ruotsinkieltä paremmin
14. Mielestäni maamme ruotsinkieliset haluavat pitäytyä omissa oloissaan ja eristäytyä suomenkielisestä väestöstä
15. Haluaisin olla enemmän tekemisissä maamme ruotsinkielisten kanssa
16. Minua ärsyttää kuulla ruotsinkieltä julkisissa paikoissa
17. Ruotsinkielisillä on keskimäärin hyvin samankaltainen taloudellinen asema kuin suomenkielisillä
18. Parisuhteet yli suomen- ja ruotsinkielisten kielirajojen ovat hyvä asia
19. Ruotsinkieliset hyötyvät suomenkielisiä enemmän hyvä veli -verkostoista
20. Suomessa pitäisi olla enemmän kaksikielisiä kouluja, joissa opetusta annettaisiin tasavertaisesti sekä suomen että ruotsinkielellä
21. Voisin ajatella laittavani lapseni kaksikieliseen kouluun
22. On oikein, että maamme ruotsinkieliset saavat palveluita äidinkielellään, vaikka he osaisivat suomea
23. On tärkeää, että ruotsinkieliset saavat sosiaali- ja terveystalvveluita äidinkielellään myös sote-uudistuksen jälkeen
24. Suomenkieliset saavat omalla äidinkielellään parempia sosiaali- ja terveystalvveluita kuin ruotsinkieliset
25. Kielikysymys on saanut Suomessa liian suuret mittasuhteet
26. Miten yleinen suhtautuminen eri kieltä puhuviin on mielestäsi muuttunut viime vuosien aikana Suomessa? **
27. Minulle on tärkeää, että ruotsinkielellä olisi virallinen, perustuslaissa taattu asema Suomessa myös tulevaisuudessa
28. Ruotsinkielen taidosta on ollut minulle hyötyä elämässäni
29. Onko sinulla Suomessa äidinkielenään ruotsia puhuvia sukulaisia (1=kyllä, 2=ei)
30. Onko sinulla Suomessa äidinkielenään ruotsia puhuvia ystäviä (1=kyllä, 2=ei)
31. Onko sinulla Suomessa äidinkielenään ruotsia puhuvia työtovereita (1=kyllä, 2=ei)
32. Onko sinulla Suomessa äidinkielenään ruotsia puhuvia asiakkaita tai bisneskumppaneita (1=kyllä, 2=ei)
33. Minkä kouluarvosanan antaisit itsellesi ruotsinkielen taidostasi? (1=4, 2=5 tai 6, 3=7, 4=8, 5=9 tai 10)
34. Kuinka usein käytät/käytit (jos eläkkeellä) työssäsi ruotsinkieltä? (1=jatkuvasti, 2=melko usein, 3=harvoin, 4=en lainkaan, 5=kysymys ei koske minua)

Asteikko kysymyksissä 1–28: 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä, 5=en osaa sanoa.

Poikkeukset:

* asteikko: 1=erittäin hyväksi 2=hyväksi 3=vaihteleviksi 4=huonoiksi 5=erittäin huonoiksi 6=en osaa sanoa

** asteikko: 1=paljon myönteisemmiksi 2=myönteisemmiksi 3=eivät ole muuttuneet myönteisemmiksi eivätkä kielteisemmiksi 4=kielteisemmiksi 5=paljon kielteisemmiksi 6=en osaa sanoa

KYSELYTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Internet-paneelitutkimuksen tiedonkeruu toteutetaan siten, että ensin paneelista poimitaan käytettävissä olevien taustatietojen perusteella tutkimukseen sopiva kohderyhmä, minkä jälkeen valitulle kohderyhmälle lähetetään tutkimuskutsut sähköpostitse. Tutkimukseen suostuvat osallistuvat tutkimukseen Internetin välityksellä, käyttäjätunnuksin ja salasanojin suojatussa CAWI-ympäristössämme (Computer Aided Web Interview). Tutkimusvastaukset tallentuvat suoraan Taloustutkimuksen palvelimelle, josta ne ovat edelleen analysoitavissa.

Taloustutkimuksen Internet-paneeli on perustettu vuonna 1997. Se on pisimpään Suomessa toiminut valtakunnallinen Internet-paneeli. Kyseessä on paneeli, johon tutkijat valitsevat vastaajat samalla tavoin kiintiöpoiminnalla kuin esimerkiksi valtakunnallisissa puhelin- ja käyntihaastattelututkimuksissa.

Kohdejoukko ja otantamenetelmä

Tutkimuksen kohdejoukkona on Suomen 18–79-vuotias väestö. Otos on muodostettu Taloustutkimuksen Internet-paneelin jäsenten keskuudesta siten, että se vastaa Suomen aikuisväestöä iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Internet-paneelin rekrytointi tapahtuu kokonaisuudessaan Taloustutkimuksen valtakunnallisesti edustavien tutkimusten yhteydessä tai erillisen väestörekisterikeskuksen satunnaisotokseen perustuvan rekrytointiprosessin kautta, mikä takaa tutkimusten edustavuuden, luotettavuuden ja korkean vastausprosentin. Internet-paneelissa on tällä hetkellä yli 50 000 jäsentä.

Tilastollinen käsittely

Tutkimuksen otos on painotettu sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan väestöä vastaavaksi. Kaikissa analyysissä käytetään tätä muodostettua painokerrointa.

Virhemarginaali

Tutkimuksen virhemarginaali on noin ± 1 prosenttiyksikkö 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantasattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

Lähde: Taloustutkimus Oy

LIITETAULUKKO 1.

Eksploratiivinen faktorianalyysi ruotsinkieltä ja ruotsinkielisiä koskevista asiakysymyksistä

VÄITTÄMÄ	PÄÄKOMPONENTTI		
	1	2	3
3. Maamme johtavien poliitikkojen tulee hallita sekä suomen että ruotsinkielet	0.84		
10. Jokaiselta valtion virkamieheltä on edellytettävä hyvää ruotsinkielen taitoa	0.83		
11. Ruotsinkielen taitoa tarvitaan hyvien pohjoismaisten suhteiden ylläpitämiseen	0.74		
5. Mielestäni kaikkien oppilaiden pitäisi jatkossakin opiskella ruotsia peruskoulussa	0.68		
28. Minulle on tärkeää, että ruotsinkielellä olisi virallinen, perustuslaissa taattu asema Suomessa myös tulevaisuudessa	0.60		
2. Suomen kaksikielisyydestä on hyötyä ainoastaan ruotsinkielisille			
25. Kielikysymys on saanut Suomessa liian suuret mittasuhteet			
7. Maamme ruotsinkieliset ajattelevat olevansa parempia kuin suomenkieliset		-0.79	
19. Ruotsinkieliset hyötyvät suomenkielisiä enemmän hyvä veli -verkostoista		-0.77	
14. Mielestäni maamme ruotsinkieliset haluavat pitäytyä omissa oloissaan ja eristäytyä suomenkielisestä väestöstä		-0.72	
17. Ruotsinkielisillä on keskimäärin hyvin samankaltainen taloudellinen asema kuin suomenkielisillä		0.67	
12. Ruotsinkielisiin palveluihin käytetään liikaa julkisia varoja			
24. Suomenkieliset saavat omalla äidinkielellään parempia sosiaali- ja terveyspalveluita kuin ruotsinkieliset			

VÄITTÄMÄ	PÄÄKOMPONENTTI		
	1	2	3
21. Voisin ajatella laittavani lapseni kaksikieliseen kouluun			0.78
20. Suomessa pitäisi olla enemmän kaksikielisiä kouluja, joissa opetusta annettaisiin tasavertaisesti sekä suomen että ruotsinkielellä			0.71
15. Haluaisin olla enemmän tekemisissä maamme ruotsinkielisten kanssa			0.70
13. Haluaisin osata ruotsinkieltä paremmin			0.67
23. On tärkeää, että ruotsinkieliset saavat sosiaali- ja terveyspalveluita äidinkielellään myös sote-uudistuksen jälkeen			

SELITE: Muuttujat ja niiden lataukset faktoreille on esitetty taulukon riveillä. Taulukossa on esitetty vain lataukset, joiden itseisarvo on vähintään 0.60. Faktorianalyysin pohjalta muodostettiin keskiarvomuuttujat, niistä muuttujista, jotka latautuivat voimakkaimmin kolmelle muodostuneelle faktorille. Toisen faktorin väittämien suunta käännettiin uudelleen koodaamalla analyysihin. Keskiarvomuuttujien reliabiliteetti tarkastettiin testaamalla keskiarvomuuttujan muuttujien muodostama Cronbachin alfa, joka lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja väittämien lukumäärän perusteella. Mitä suurempi alfan arvo on, sitä yhtenäisemmäksi mittari voidaan tulkita. Keskiarvomuuttujien Cronbachin alfat olivat 0.89 (1. faktori), 0.78 (2. faktori) ja 0.82 (3. faktori), joten faktorit ovat tarpeeksi yhtenäisiä käytettäväksi analyysihin

LIITETAULUKKO 2.

Yhteiskuntaryhmien, puoluekannan ja ruotsinkielisten verkostojen ja ruotsinkielestä koetun hyödyn vaikutus ruotsinkielestä koskeviin asenneulottuvuuksiin. Lineaarinen regressioanalyysi (OLS).

	Ruotsinkielisen virallinen tarve	Elämäni yli kielirajojen	Pienten piirien parempaa väkeä
Sukupuoli (vertailukategoria mies)			
Nainen	0.55*** (0.04)	0.32*** (0.03)	-0.14*** (0.03)
Ikäluokka (alle 30-vuotiaat)			
30–39-vuotiaat	-0.12 (0.07)	-0.11 (0.07)	0.14 (0.06)
40–49-vuotiaat	0.09 (0.07)	-0.12 (0.06)	0.14 (0.05)
50–59-vuotiaat	0.41*** (0.07)	-0.13* (0.06)	0.18** (0.05)
yli 60-vuotiaat	0.62*** (0.07)	0.08 (0.06)	0.10 (0.06)
Alue (Itä-Suomi)			
Uusimaa	-0.06 (0.05)	0.25*** (0.05)	-0.08 (0.05)
Varsinais-Suomi	0.15 (0.07)	0.18* (0.07)	0.01 (0.06)
Pohjanmaa	0.21 (0.15)	0.49** (0.15)	-0.13 (0.13)
Muu Länsi-Suomi	-0.08 (0.05)	-0.05 (0.05)	0.07 (0.05)
Pohjois-Suomi	0.05 (0.07)	0.05 (0.07)	-0.05 (0.06)
Koulutus (ammattillinen koulutus)			
ei ammatillista koulutusta	0.18* (0.06)	0.13 (0.07)	-0.17** (0.07)
keskiaste	0.30*** (0.06)	0.49*** (0.05)	-0.28*** (0.05)
AMK	0.20** (0.07)	0.57*** (0.06)	-0.35*** (0.06)
yliopisto	0.44*** (0.06)	0.74*** (0.05)	-0.53*** (0.05)
Puoluekanta (vert. kateg. PS, malli 2)			
KOK	0.25*** (0.06)	0.23*** (0.05)	-0.20* (0.05)
KESK	0.48*** (0.08)	0.12 (0.07)	-0.23** (0.06)
SDP	0.28*** (0.07)	0.12 (0.07)	-0.13* (0.06)
VIHR	0.54*** (0.06)	0.44*** (0.06)	-0.44*** (0.05)
VAS	0.36*** (0.08)	0.37*** (0.07)	-0.16* (0.07)
KD	0.61*** (0.14)	0.25* (0.12)	-0.31** (0.11)
SIN	-0.14 (0.15)	-0.17 (0.14)	0.07 (0.12)
Muu	-0.31* (0.14)	-0.15 (0.12)	0.08 (0.11)
Äänestämättömät	0.18 (0.10)	-0.19* (0.09)	0.14 (0.08)

	Ruotsinkielen virallinen tarve	Elämää yli kielirajojen	Pienten piirien parempaa väkeä
Ruotsinkielisten verkostojen laajuus			
(ei lainkaan ystäviä, sukulaisia, työkavereita tai asiakkaita, malli 3)			
1	-0.10* (0.04)	0.06 (0.04)	0.04 (0.04)
2	-0.16*** (0.04)	0.25*** (0.04)	-0.08 (0.04)
3	-0.14* (0.05)	0.27*** (0.05)	-0.09 (0.05)
Sekä ystäviä, sukulaisia, työkavereita että asiakkaita (0.07)	-0.01 (0.07)	0.34*** (0.07)	-0.26***
Ruotsinkielestä koettu hyöty (ei ole ollut hyötyä elämässä, malli 3)			
On ollut hyötyä	1.57*** (0.03)	1.21*** (0.03)	-0.74*** (0.03)
Vakioitu varianssi R² (Selitysaste)			
Malli 1			
sosiodemografiset muuttujat	0.11	0.11	0.05
Malli 2			
sosiodemografiset muuttujat + puoluekanta	0.14	0.13	0.07
Malli 3			
sosiodemografiset muuttujat + puoluekanta + verkostot & hyöty 0.21	0.46	0.40	

SELITE: Numerot ovat standardisoimattomia regressiokertoimia ja suluissa on niiden keskivirheet. Tilastollinen merkitsevyys on merkitty seuraavasti: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001. Vertailuryhmät on merkitty sulkuihin. Kunkin muuttujan vaikutusta ulottuvuuteen verrataan tähän ryhmään. Esimerkiksi muuttujan nainen regressiokerroin on 0.55 ruotsinkielen virallista asemaa koskevalla ulottuvuudella. Naisten keskimääräinen sijainti ulottuvuudella on siis 0.55 yksikköä suurempi (ja kieleen positiivisemmin suhtautuvampi) kuin miesten, kun muiden sosiodemografisten tekijöiden vaikutus on vakioitu.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Bengtsson, Åsa (2005), Utmaningar för svensk politik”, teoksessa Bengtsson, Åsa & Grönlund, Kimmo (toim.) *Den finlandssvenska väljaren*. Vasa: Åbo Akademi, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, 127–144.

Bengtsson, Åsa (2011), “Historiska minoritetens politiska mobilisering”, teoksessa Grönlund, Kimmo (toim.) *Språk och politisk mobilisering. Finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet, 15-40.

Bengtsson, Åsa (2013), *Opinionsmätning om svenskans ställning i Finland*. Helsingfors: Magma.

Birnir, Johanna K. (2007), *Ethnicity and Electoral Politics*. New York: Cambridge University Press.

Borg, Sami (2017), *Suomi/Nyt. Raportti suomalaisten demokratiakäsityksistä ja yhteiskunnallisista mielipiteistä*. Ajatushautomo Magman johtaman Demokratian kohtalo -hankkeen taustaraportti.

Grönlund, Kimmo (2011a), “Introduktion – finlandssvenskar i publikdemokrati”, teoksessa Grönlund, Kimmo (toim.), *Språk och politisk mobilisering. Finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet, 7–14.

Grönlund, Kimmo (2011b), “Konklusioner – svenska intressen i finländsk politik”, teoksessa Grönlund, Kimmo (toim.), *Språk och politisk mobilisering. Finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet, 205–216.

Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012), “Puoluevalinta”, teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*, 156–188. Helsinki: oikeusministeriö.

Heikkilä, Riie (2011), *Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma*. Department of Social Studies. Helsinki: University of Helsinki.

Helsingin Sanomat (2017), Pisa-menestyksen takana vaanii nurja puoli: tuhannet suomalaisnuoret lukevat niin surkeasti, etteivät selviä arjen tilanteista – miten se on mahdollista? <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005388591.html>.

Isaksson, Guy-Erik (2011), “Minoriteter och valmanifest”, teoksessa Grönlund, Kimmo (toim.), *Språk och politisk mobilisering. Finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet, 41–62.

Karvonen, Lauri (2000), "Finland: From Conflict to Compromise" teoksessa Dirk Berg-Schlosser Jeremy Mitchell (toim.) *Conditions of Democracy in Europe, 1919–1939. Systematic Case Studies*. London: Macmillan, 129–156.

Karvonen, Lauri (2014), *Parties, governments and voters in Finland. Politics under fundamental societal transformation*. Colchester: ECPR Press.

Kreander, Maria (2006). "De svenska och tvåspråkiga föreningarna", teoksessa Liebkind, Karmela & Sandlund, Tom (toim.): *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Helsingfors: SLS, 52–88.

Lindell, Marina (2016), *Kielibarometri 2004–2016*, Justitieministeriets publikation 52/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.

Magma (2008), *Ruotsinkielien asema Suomessa/Svenskans ställning i Finland*. Helsinki: Magma

McRae, Kenneth (2007), "Toward language equality: four democracies compared". *International Journal of the Sociology of Language*, 187/188, 13–34.

Meinander, Henrik (2006), "Svenska Folkpartiet och Finland", teoksessa Sandberg, Siv (toim.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsinki: Schildt, 9–35.

Paloheimo, Heikki (2008), "Ideologiat ja ristiriitavuudet", teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016), *Kenen mitta on täysi? Tutkimus yhteiskunnallisesta ilmapiiristä Suomessa*. Helsinki: e2.

Samforsk (2014), Tutkimus kartoitti suomalaisten mielipiteitä ruotsinkielestä. <https://goo.gl/VbVi1H>

Savon Sanomat (2010), Enemmistö kelpuuttaisi venäjän pakkoruotsin tilalle. goo.gl/UpcaeL.

Savon Sanomat (2016), Opiskelijoiden ruotsinkielien taito romahtanut lyhyessä ajassa: "Tilanne on räjähtänyt käsiin". <https://goo.gl/1RXrr1>.

Sundberg, Jan (2006), "Skarpa linjeval och pragmatism i Svenska Folkpartiet". teoksessa Sandberg, Siv (ed.), *Svenska folkpartiet genom 100 år: 1906–2006*. Helsinki: Schildt, 45–70.

Suominen, Anne (2017), *Sipilän hallitus ja ruotsinkieli*. Helsinki: Tankesmedjan Agenda.

Tilastokeskus (2017), Väestörakenne. <https://goo.gl/QwjNC4>

Valtioneuvoston kanslia (2012), *Kansalliskielistrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4/2012.

Ylioppilaslautakunta (2017), Ilmoittautuneet eri kokeisiin tutkintokerroittain 2007 – 2016. https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/stat/FS2016A2007T2010.pdf

Westinen, Jussi (2015), *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Tutkimusaineistot:

Borg, Sami & Grönlund, Kimmo (2011), *Eduskuntavaalitutkimus 2011*. FSD2653. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.1 (2013-01-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.f/urn:nbn:f:fsd:T-FSD2653>.

Grönlund, Kimmo & Kestilä-Kekkonen, Elina (2015), *Eduskuntavaalitutkimus 2015*. FSD 3067. [sähköinen tietoaaineisto]. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2016-06-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.f/urn:nbn:f:fsd:T-FSD3067.45>

Karvonen, Lauri & Paloheimo, Heikki (2003), *Eduskuntavaalitutkimus 2003*. FSD 1260. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2012-01-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.f/urn:nbn:f:fsd:T-FSD1260>.

Paloheimo, Heikki (2007), *Eduskuntavaalitutkimus 2007*. FSD 2269. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2012-01-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [jakaja]. <http://urn.f/urn:nbn:f:fsd:T-FSD2269>.

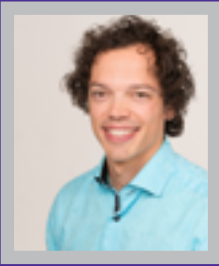

VTT VILLE PITKÄNEN

tutkija, dosentti, valtiotieteiden tohtori

Kiinnostuksen kohteitani ovat demokratiakysymykset, poliittinen viestintä ja kampanjointi sekä tiedeviestintä. Viimeaikaiset tutkimukseni ovat käsitelleet suomalaisten arvoja ja asenteita. Siirryin e2:een Turun yliopiston eduskuntatutkimuksen keskuksesta.

040 777 0869 ▪ ville.pitkanen@e2.fi ▪ Twitter: @vipepister

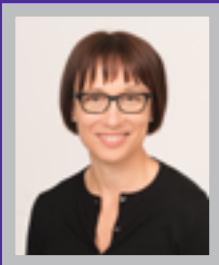

VTT JUSSI WESTISEN

tutkija, valtiotieteiden tohtori

Olen taustaltani vaalitutkija. Erityisosaamistani ovat arvoja ja asenteita ja yhteiskunnallista osallistumista koskeva tutkimus sekä tilastolliset menetelmät. Väittelin Åbo Akademiasta valtiotieteiden tohtoriksi (VTT) aiheenani poliittiset jakolinjat 2000-luvun Suomessa. Erilaiset yhteiskunnalliset ilmiöt ja niiden monisyisyys kiinnostavat ja innostavat.

040 833 5799 ▪ jussi.westinen@e2.fi ▪ Twitter: @J_Westinen

KARINA JUTILA

johtaja, yhteiskuntatieteiden tohtori

Tutkimus voi palvella päätöksentekoa nykyistä paremmin, näin uskon. Siksi teen töitä demokratian ja kestäväen yhteiskunnan hyväksi: eriarvoisuutta voidaan poistaa ja ympäristön tilaa kohentaa. Olen työskennellyt tutkijana, kouluttajana ja asiantuntijana mm. eduskunnassa. Poliitiikan prosessit ja vaikuttaminen ovat tuttuja.

050 5515 361 ▪ karina.jutila@e2.fi ▪ Twitter: @karinajutila

KAISA KARTTUNEN

tutkija, maatalous- ja metsätieteiden tohtori

Pohdin ruokaturvaa ja ruokajärjestelmien toimintaa maailman tasolta paikalliselle tasolle. Aikaisemmat työt kehitysmaissa ja FAO:ssa vetävät huomiotani erityisesti ilmasto- ja ympäristökysymyksiin. Maailma pelastetaan lautasellinen kerrallaan.

040 701 8129 ▪ kaisa.karttunen@e2.fi

e2.fi

Eerikinkatu 28, 5. krs ▪ 00180 Helsinki ▪ e2@e2.fi